

	İSLAMDA SPORUN YERİ VE ÖNEMİ Aytunç ÇEBER 2025	 VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Beden Eğitimi ve Spor İSLAMDA SPORUN YERİ VE ÖNEMİ Aytunç ÇEBER Yüksek Lisans Tezi VAN - 2010 Van, 2025
--	---	--

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dalı

İSLAMDA SPORUN YERİ VE ÖNEMİ

THE PLACE AND IMPORTANCE OF SPORTS IN ISLAM

Aytunç ÇEBER

Dr. Öğr. Üyesi Kemal SARĞIN

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2025

ONAY SAYFASI

Aytunç ÇEBER tarafından, Dr.Öğr.Üyesi Kemal SARĞIN danışmanlığında hazırlanan “İslam’da Sporun Yeri ve Önemi” başlıklı bu çalışma, 21/08/2025 tarihinde Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 21/08/2025 tarihli ve 2025/19-8 sayılı kararı ile Prof. Dr. Ahmet YAYLA Başkanlığında, Doç. Dr. Levent TANYERİ, Doç. Dr. Salih ÖNER ve Dr.Öğr.Üyesi Kemal SARĞIN Jüri Üyeliğinde oluşturulan Tez Savunma Jürisi huzurunda savunularak Jüri tarafından Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili hükümleri kapsamında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

UYGUNDUR

21/08/2025

Prof. Dr. Ahmet YAYLA

Enstitü Müdürü

Öz

Bu araştırmanın amacı, İslam dininin spor ve fiziksel aktivitelerle ilgili bakış açısını incelemek, sporun bireysel ve toplumsal düzeydeki önemini İslami perspektiften ortaya koymak ve İslam'ın sporla ilgili öğretilerinin modern spor anlayışıyla nasıl örtüştüğünü analiz etmektir. Ayrıca, İslam'da beden sağlığına verilen önemin spor aracılığıyla nasıl desteklendiği ve bu anlayışın tarihsel ve güncel örneklerle nasıl somutlaştığı da araştırmanın temel amaçları arasında yer almaktadır. Bu çalışma, İslam'ın fiziksel sağlığı destekleyen prensiplerini ve sporun Müslüman toplumlar üzerindeki etkilerini açıklamayı hedeflemektedir.

İnsanın spor, oyun ve eğlenceye olan ihtiyacı tartışmasız bir gerçektir. Bu nedenle, spor, oyun ve eğlence, geçmişte olduğu gibi günümüzde de sosyal yaşamda yaygın bir şekilde varlığını sürdürmekte ve uygulanmaktadır. İnsanın doğası, sürekli aynı durumda kalamayacağını, farklı zaman ve yerlerde değişiklik göstereceğini ortaya koyar. Bu nedenle, insanın ciddi işlere, ibadet ve taate ihtiyaç duyduğu gibi, spor, oyun ve eğlence gibi aktiviteler de ihtiyacı vardır. Bu tür aktiviteler, toplumun ihtiyaçlarına uygun olarak geleneklere dayanarak çeşitlenir. Her ne kadar farklı aktiviteler uygulanıyor olsada İslam'ın spor, oyun ve eğlence konusunda belirlediği çerçeve ve düzenlemeler, insanların ihtiyaçlarını karşılayacak niteliktedir. Çünkü Allah'ın emir ve yasakları ile Resul'ünün söz ve uygulamaları, her zaman, mekân ve çağda insanlığın iyiliğine yönelik olup, insanların yaşamını düzenler. Dolayısıyla, İslam'ın bu konudaki düzenlemelerine, hükümlerinin belirlenmesine ve bu hükümlerin sunulmasına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, bu çalışmada, spor, oyun ve eğlence kapsamına giren aktiviteler, yeni ortaya çıkan bazı etkinliklerin fıkhi hükümleri ve bu faaliyetlerin fıkıh açısından değerlendirilmesi, âlimlerin bu konudaki görüşleri ve yeni ortaya çıkan aktivitelerin Resulullah döneminde benzerlerinin bulunup bulunmadığı, bulunan ve bulunmayanların hükümlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar sözcükler: İslam, spor, din, beden sağlığı, oyun ve eğlence

Abstract

The aim of this study is to examine the perspective of Islam on sports and physical activities, to reveal the importance of sports at the individual and social level from an Islamic perspective, and to analyze how Islam's teachings on sports overlap with the modern understanding of sports. In addition, how the importance given to physical health in Islam is supported through sports and how this understanding is embodied through historical and contemporary examples are also among the main objectives of the research. This study aims to explain the principles of Islam that support physical health and the impact of sports on Muslim societies.

The human need for sports, games and entertainment is an indisputable fact. For this reason, sports, games and entertainment are widely practiced in social life today as they were in the past. The nature of human beings reveals that they cannot remain in the same state all the time and will change at different times and places. Therefore, just as man needs serious work, worship and devotion, he also needs activities such as sports, games and entertainment. Such activities vary according to the needs of society, based on traditions. Although different activities are practiced, the framework and regulations set by Islam on sports, games and entertainment are sufficient to meet people's needs. This is because the commands and prohibitions of Allah and the words and practices of His Messenger are for the good of humanity and regulate people's lives in every time, place and age. Therefore, there is a need to determine the regulations and provisions of Islam on this subject and to present these provisions. In this context, this study aims to examine the activities that fall within the scope of sports, games and entertainment, the fiqh provisions of some newly emerging activities and the evaluation of these activities in terms of fiqh, the opinions of scholars on this issue, and whether the newly emerging activities had similar ones during the time of Resulullah, and the provisions of those that did and did not.

Key words: Islam, sports, religion, physical health, games and entertainment

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında emeği geçen herkese en içten teşekkürlerimi sunarım.

Öncelikle, tez sürecim boyunca bilgi, deneyim ve desteğiyle bana yol gösteren değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Kemal SARĞIN'na sonsuz teşekkür ederim. Bana verdiği rehberlik, sabır ve teşviki olmasaydı bu çalışma tamamlanamazdı.

Ayrıca, akademik yolculuğum boyunca bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım kıymetli hocalarıma, araştırmam sırasında destek olan arkadaşlarıma ve çalışma sürecinde bana moral veren sevdiklerime minnettarım.

Son olarak, her zaman yanımda olan, sabırları ve sevgileriyle beni destekleyen aileme sonsuz teşekkür ederim. Onların varlığı, bu süreci benim için daha anlamlı ve katlanılabilir kıldı.

Saygılarımla,
Aytunç ÇEBER
21/08/2025

İçindekiler

ONAY SAYFASI	i
Öz.....	ii
Abstract.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İçindekiler.....	v
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini	vii
Bölüm 1	1
Giriş	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
Araştırmanın Yöntemi	2
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
Araştırmanın Problemi	3
Bölüm 2	4
İslam Âlimlerinin Genel Olarak Spor Hakkındaki Görüşleri	16
İslam Hukuku Perspektifinde Spor ve Sportif Etkinliklere İlişkin Esaslar	17
1. Bir spor etkinliği veya müsabakası, bireyin ibadet yükümlülüğünü yerine getirmesini engellememeli veya İslam tarafından zorunlu kılınan herhangi bir dini vecibenin ihmal edilmesine yol açmamalıdır.	18
2. Herhangi bir spor etkinliği, insan sağlığına, hayvan refahına ve çevresel sürdürülebilirliğe zarar vermeyecek şekilde icra edilmelidir.	18
3. Spor, finansal spekülasyonlara veya kumar amaçlı faaliyetlere araç olarak kullanılmamalıdır.....	19
4. Spor müsabakalarında taraftarlık bilinciyle hareket ederken, rakip takıma veya bireylere yönelik olumsuz ve incitici ifadelerden kaçınılmalıdır.	20
5. Spor faaliyetleri, rekabetin etik sınırlar içerisinde kalmasını sağlamalı; bireyler arasında kin, zarar verme veya intikam güdüsüyle hareket edilmesine yol açmamalıdır.	21
6. Spor müsabakaları eşit koşullar içerisinde adil bir şekilde uygulanmalıdır. ...	22
7. Spor kıyafetleri, İslam'ın giyim ve kuşamla ilgili belirlediği dini normlara uygun şekilde tasarlanmalı ve kullanılmalıdır.	23
Bölüm 3	25

Hz. Peygamber ve Sahabe Döneminde Yapılan Sportif Faaliyetler	25
Bölüm 4	32
Din Unsurunun Spor Gelişimine Etkisi	32
Bölüm 5	36
Tartışma, Sonuç ve Öneriler	36
Öneriler	38
KAYNAKÇA	39
EK-B: Etik Beyanı	46
EK-C: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu	47

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

A.S :Aleyhi Selam

C.C :Celle Celaluhu

R.A :Radiyahallahu Anha

S.A.V :Sallallahu Aleyhi Vesellem

Bölüm 1

Giriş

İnsan hem bedensel hem de ruhsal yönüyle sağlıklı, dengeli ve verimli bir yaşam sürdürebilmek için çeşitli faaliyetlere ihtiyaç duymaktadır. Bu faaliyetlerden biri de spordur. Spor, yalnızca fiziksel sağlığın korunması ve geliştirilmesiyle sınırlı kalmayıp, bireyin disiplin kazanmasına, ahlaki değerleri içselleştirmesine, sosyal becerilerini güçlendirmesine ve ruhsal dengesini sağlamasına katkı sunan önemli bir unsurdur. Günümüzde spor, bireylerin yaşam kalitesini artırmak ve toplumsal dayanışmayı pekiştirmek amacıyla giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, sporun yalnızca seküler bir uğraş olarak değerlendirilmemesi, aynı zamanda dini ve manevi boyutlarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Özbek, 2020). İslam, insan hayatını kapsamlı şekilde düzenleyen bütüncül bir yaşam sistemidir. Sadece bireyin manevi yönünü değil, bedensel sağlığını da önemseyen İslam, dünya ve ahiret mutluluğunun dengeli bir yaşam sürmekle mümkün olduğunu öngörmektedir. Bu doğrultuda spor, İslam'da yalnızca bir eğlence ya da boş zaman etkinliği olarak değil, sağlıklı bireylerin yetişmesini sağlayan ve toplum yapısını güçlendiren bir araç olarak görülmektedir. Kur'an-ı Kerim'de doğrudan "spor" kelimesi geçmese de bedeni güçlendirme, aktif yaşam, savaş hazırlığı, sabır, dayanıklılık, kardeşlik ve rekabet gibi sporla bağlantılı pek çok kavrama dolaylı olarak vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte Hz. Muhammed'in (s.a.v.) uygulamalarında ve hadislerinde sporla ilgili teşviklerin yer alması, konunun dinî boyutunun önemini ortaya koymaktadır (Tükenmez, 2011).

Hz. Peygamber'in okçuluk, ata binme, yüzme ve güreş gibi spor dallarını bizzat uyguladığı ve ashabını bu tür fiziksel etkinliklere teşvik ettiği çeşitli hadis kaynaklarında açıkça görülmektedir. Bu spor dallarının hem bireyin fiziksel dayanıklılığını artırması hem de toplumun savunma kapasitesini güçlendirmesi, sporun İslam toplumunda nasıl bir değere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, İslam'da sporun teşvik edilmesi yalnızca savaş gibi zorunlu durumlara hazırlık amacıyla sınırlı kalmamış; aile içi ilişkiler, çocuk eğitimi, oyun kültürü ve sağlıklı yaşam alışkanlıklarının kazandırılması gibi birçok farklı boyutta da kendine yer bulmuştur (Bozkurt, 2009; Özbek, 2020).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu tez çalışması, İslam'ın spor konusundaki bakış açısını tarihsel ve kavramsal boyutlarıyla ele almayı hedeflemektedir. Çalışmanın temel amacı, İslam'da sporun sadece fiziksel bir aktivite olmanın ötesinde, ahlaki ve eğitsel bir değer olarak nasıl yorumlandığını araştırmaktır. Ayrıca, günümüzde Müslüman bireylerin spora yaklaşımı, modern spor kültürü ile İslami değerlerin nasıl örtüştüğü ve olası çatışma alanları da analiz edilecektir. Bu doğrultuda, çalışmada öncelikle "spor" kavramı tanımlanacak ve İslam öncesi toplumlarda sporun yeri değerlendirilecektir. Daha sonra Kur'an ve sünnet çerçevesinde İslam'ın sporla ilişkisi ele alınacak, İslam tarihinde spora verilen önem incelenecek ve son olarak günümüz İslam toplumlarında spor algısı üzerine bir değerlendirme yapılacaktır. Tez, derleme yöntemiyle hazırlanmış olup klasik İslam kaynaklarının yanı sıra çağdaş akademik araştırmalardan da yararlanılarak oluşturulmuştur. Bu çalışmada uygulamalı bir perspektifle konunun ele alınması amaçlanmaktadır. Bu çalışmada amaçlanan, İslam dininin spor olgusuna bakış açısını Kur'an-ı Kerim, hadisi şerifler ve İslam âlimlerinin görüşleri çerçevesinde incelemek; ayrıca sporun bireysel ve toplumsal faydalarının İslami öğretiler bağlamında nasıl değerlendirildiğini ortaya koymaktır. Sporun beden ve ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkilerinin İslami kaynaklarda nasıl karşılık bulduğu, bu bağlamda ele alınacaktır.

Çalışmanın önemi, modern dünyada sporun birey ve toplum üzerindeki etkisinin artmasına karşın, dinî perspektiflerin çoğu zaman göz ardı edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda çalışma, İslam'ın sporla ilişkisini yeniden gündeme getirmeyi ve bu konuda farkındalık oluşturmaya hedeflemektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, derleme türünde bir çalışma olup, nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. İlgili literatür taraması yapılarak Kur'an ayetleri, hadis kaynakları, İslam alimlerinin eserleri ve çağdaş akademik yayınlar incelenmiştir. Ayrıca, sporun dinî, ahlaki ve sosyal boyutları; İslam ahlakı ve ibadet sistemi ile ilişkili

olarak değerlendirilmiştir. Araştırma sũrecinde tarihsel, betimleyici ve yorumlayıcı analiz yũntemleri kullanılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, tez yalnızca İslam dini çerçevesinde sporu ele almakta, diğer dinlerle karşılaştırma yapılmamaktadır. İkinci olarak, çalışma teorik dũzeyde kalmakta; saha araştırması veya anket gibi nicel yũntemler içermemektedir. Ayrıca, çalışmada ele alınan kaynaklar Tũrke, Arapça ve Latince ile sınırlı tutulmuş, diğer dillerdeki literatũr kapsam dışı bırakılmıştır.

Araştırmanın Problemi

İslam dini, bireyin beden ve ruh sağlığını ũnemseyen, dengeli bir yaşam tarzını teşvik eden bir inanç sistemidir. Bu bağlamda sporun, fiziksel sağlık kadar ahlaki ve toplumsal gelişim açısından da ũnemli bir yere sahip olduğu gũrũlmektedir. Ancak İslam'ın sporla ilişkisi, dinĩ metinlerde ve geleneksel uygulamalarda farklı şekillerde yorumlanmış; bu da konuya dair sistematik bir yaklaşımın eksikliğine yol açmıştır. Gũnũmũzde sporun hem bireysel hem de toplumsal yaşamda artan ũnemi karşısında, İslam'ın bu konuya nasıl yaklaştığı, sporun hangi yũnlerinin teşvik edildiği ya da sınırlandırıldığı gibi sorular gũncellięini korumaktadır. Dolayısıyla, İslam'da sporun yeri ve ũneminde dair dinĩ kaynaklarda yer alan bilgilerin, Peygamber Efendimiz 'ın (sav) uygulamalarının ve İslami değerlerle spor arasındaki ilişkinin derinlemesine incelenmesi gerekmektedir.

Bölüm 2

DİN; Allah (c.c.) tarafından vahiy meleği Cebrail (a.s.) aracılığıyla peygamberlere iletilen ilahi buyruklardan oluşan ve peygamberler tarafından açıklanarak yaşanan bir inanç ve değerler sistemidir. Dinin kaynağı ilahi olduğu gibi, vahyin taşıdığı anlamlar da kutsal kabul edilmektedir. İnsanoğlunun varoluşundan itibaren din olgusu üzerine yapılan tartışmalar, tarih boyunca devam eden bir süreç olmuştur. İnsanlığın tarihsel gelişimi incelendiğinde, farklı coğrafyalarda ortaya çıkan çeşitli inanç sistemleri ve dini yapılar aracılığıyla bireylerin ve toplumların varoluşlarına anlam yükleme çabası içinde oldukları görülmektedir. Her inanç sistemi, kendi hakikat ve gerçeklik anlayışı çerçevesinde bireyleri yönlendirmiş; din ise bu bağlamda, insanın değişmez ve mutlak olana ulaşma arayışının merkezi bir unsuru olarak kabul edilmiştir (Kulak Ramazan, 2024). Din, tarihsel süreç içerisinde farklı biçimlerde tanımlanmış; geleneksel dini yapılar ile modern inanç sistemleri arasındaki değişim, bireylerin kendilerini ifade etme biçimleri üzerinde önemli bir rol oynamıştır. Din yalnızca bireysel bir inanç biçimi olmanın ötesinde, toplumsal hayatın şekillenmesinde belirleyici bir unsur olarak varlığını sürdürmektedir. Bununla birlikte, din kavramını kesin bir çerçevede tanımlamak oldukça zordur. Farklı milletler, kültürel yapılar ve bireysel deneyimler, dini farklı şekillerde anlamlandırmakta; bu durum, evrensel ve kesin bir tanımın yapılmasını güçleştirmektedir (Çakır Zafer, 2024). Bu ilahi düzenin bozulması, dinin özgünlüğünü ve kutsallığını yitirmesine neden olabilir. Yahudilik ve Hristiyanlık zaman içinde bu orijinal yapıyı kaybettiği için, Allah (c.c.) son peygamber aracılığıyla İslam'ı göndermiştir. İslam dini, Kur'an'da açıkça belirtilen hükümler ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) güvenilir sünnetine dayanan esaslardan oluşmaktadır. Ancak, bu esaslara dayalı olarak yapılan yorumlar ve açıklamalar doğrudan dinin kendisi olarak kabul edilmemeli, dinin temel kaynaklarından türeyen düşünsel perspektifler olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, her yorum veya açıklama bireysel olarak kıymetli olsa da evrensel ve bağlayıcı bir din hükmü olarak ele alınamaz (Deniz, Gürbüz).

İslam; İslam kelimesi, Arapça kökenli bir kelime olup “s-l-m” kökünden türemiştir ve sözlük anlamı olarak şu kavramlara gelir:

- İtaat etmek
- Boyun eğmek
- Teslim olmak
- Barış ve huzur içinde olmak
- Güvenlik ve selamette olmak

Terim anlamıyla ise İslam; kişinin gönülden, tam bir teslimiyetle Allah’a yönelmesi, O’nun buyruklarına itaat etmesi ve yaşamını bu doğrultuda şekillendirmesidir (Yaman, 2013).

İslam dini, miladi 7. yüzyılın başlarında Arap Yarımadası’nda, Mekke şehrinde ortaya çıkmıştır. Bu bölgenin büyük bir kısmı, temel esaslarından ve toplumsal değerlerden uzaklaşmış, daha önce gönderilmiş ilahi dinlerin temel politikalarını terk etmiş durumdalar. Adalet, hak ve hukuk gibi kavramların toplumun zayıflamasıyla birlikte, bireylerin derin bir cehalet ve toplumsal yozlaşmanın içine sürüklenmişti. Bu nedenle İslam’ın dünyaya bir rehber olarak tüm insanlığa gönderildiğine inanılmaktadır (Halil, 2011).

Kısacası, İslam hem içsel bir teslimiyeti hem de toplumsal huzur ve barışı içeren bir kavramdır. Hz. Muhammed (s.a.v) 'in “İslamiyet adına getirdiklerinin tümünü bütün benliği ile kabul etmek ve benimsediğini ortaya koymak” demektir. İslam aynı zamanda Allah (c.c) tarafından peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed (s.a.v.)’e vahiy yolu ile bildirilerek bütün insanlığa gönderilen son ve hak dinin adıdır. (Canan, 2012: 24-27).

İslam’da yapılan farziyetin dışında zamanın boş geçirilmesini pek hoş karşılamadığı anlaşılmaktadır. Bu durum da insanlığın fiziksel psikolojik ve mental sağlığını koruyabilecek bazı hareketlerin yapılmasını uygun görmüştür. İslam, bireysel sorumluluğa dayanan bir anlayışla, inancımıza göre zamanın boşa harcanmaması gerektiğini vurgulamakta ve insanların faydalı ve üretken şekilde zaman geçirmesini öğütlemektedir. İnsanların zamanlarını etkili bir

biçimde düzenlemeleri ve bunu ibadet, helal kazanç, nefsi denetim ve aile eğitimi gibi alanlarda değerlendirmeleri önemli görülmektedir. Kur'an-ı Kerim'de zaman kavramı, farklı kelime ve ifadelerle ele alınmıştır. Örneğin, "zaman" anlamına gelen "asr" kelimesi bir kez geçerken; uzun zaman dilimlerini ifade eden "dehr" iki kez yer alır. Yine, zamanın geniş periyotlarını anlatan "hukub" ve "ahkâb" kelimeleri ikişer kez, çağları ve nesilleri tanımlayan "karn" ve "kurûn" kelimeleri ise yirmi defa geçmektedir. Daha belirgin ve sınırlı bir zamanı tanımlayan "vakt" kökünden 13 sözcük türemiştir ve "saat" kelimesi de "vakit" kelimesinden sonra Kur'an'da en çok kullanılan kelimelerden biridir (Canan, 2012).

Zaman; sabit bir hızla ilerleyen ve tüm bireyler açısından eşit değere sahip olan kritik bir kavramdır (Akatay, 2003). Bir işin tamamlanması için gerekli süre olarak da değerlendirilebilen zaman, aynı zamanda olayların belirli bir düzen içinde meydana gelmesi ve algılanması açısından önemli bir rol oynamaktadır (Güven ve Yeşil, 2011:60; Açıkalın, 1998). Bilimsel perspektifler doğrultusunda zaman kavramı farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Genel anlamda zaman, geçmişten geleceğe doğru kesintisiz bir biçimde ilerleyen ve bireyin kontrolü dışında gelişen bir süreç olarak ifade edilmektedir (Smith, 1998:24). Zaman, fiziksel, felsefi, psikolojik ve sosyolojik boyutları olan, duyuşsal algılarla doğrudan kavranamayan bir olgu olarak kabul edilmektedir (Güven ve Yeşil, 2011:60). Olayların ardışıklığı temelinde bireyin zihninde oluşturduğu soyut bir kavram olarak zaman, başı ve sonu olmayan, süreklilik arz eden bir fenomen olarak değerlendirilmektedir (Sucu, 1996:3).

İslam'da zaman olgusu gerçek bir kavram olarak görülmüş ve genellikle manevi bir değere sahip olduğu kabul edilmiştir. Bu gerçek zaman, evrenin başlangıcından sonuna kadar süren döngüyü ifade eder. Zaman, uzun dönemleri kapsayan mutlak süre olarak görülürken, vakit ise zamanın belirli kısa aralıklara ayrılması anlamına gelir (Unat, 2004: 1). Bir başka açıdan bakıldığında, zaman kavramı insanın toplumsal varlık olarak sahip olduğu varoluşsal boyutu ele almaktadır. İnsan dünyada zamansal bir varlıktır; zaman, yaşamı, davranışları, hareketleri, sürekliliği, dinamikleri, durağanlığı, etkileşimleri, süreçleri ve olayları ifade eder (Okumuş, 2011: 11). Zaman aynı zamanda hareketin anlam kazanmasını sağlayan temel unsurlardan biridir ve olayların kesintisiz bir şekilde

birbirini takip etmesi şeklinde tanımlanabilir (Tutar, 2007:19; Tengilimoğlu vd., 2003:5). Daha genel bir ifadeyle zaman, bir eylemin gerçekleştiği süredir. Evrende hareket eden tüm unsurların anlık olarak durduğu varsayıldığında, böyle bir statik ortamda zamanın varlığından söz edilemeyeceği ileri sürülmektedir (Özgen ve Doğan, 1997:137).

Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğünde zaman, belirli bir oluşun gerçekleştiği, gerçekleşeceği veya gerçekleşmekte olduğu süre olarak tanımlanmaktadır. Kızılırmak'ın (1969) Gökbilim Terimleri Sözlüğünde ise zaman, gök cisimlerinin konumlarına bağlı olarak tanımlanan ve güneş ile yıldızların açısal uzaklıkları temelinde ölçülebilen bir kavram olarak açıklanmaktadır.

Zaman, en genel anlamıyla olayların art arda gerçekleşmesini sağlayan, ölçülebilir ve akış halinde olan bir boyuttur. İslam düşüncesine göre zaman, Allah'ın kullarına lütfettiği kıymetli bir nimet olmanın yanı sıra, dikkatle korunması gereken bir emanet ve sorumluluktur. Zamanın israfı, bir kulun dünyadaki ve ahiretteki dengesini bozabilecek bir durumdur (Açıkalın, 1998).

Boş Zaman Kavramı; çalışma hayatından ayrılmış ve özgürce değerlendirilebilen değerli bir zaman dilimi olarak tanımlanabilir. Toplumsal yaşamın bir parçası olarak, boş zamanın varlığı, bireyin huzurlu ve mutlu bir şekilde kendini geliştirmesine olanak tanır. Boş zaman, serbest zaman kategorileri genel olarak aynı kabul edilse de bazı farklılıklar barındırır. Bu farklılıklar, boş zamanın serbest zaman kavramlarıyla ilişkili olarak ortaya çıkar (Göral, 2013:9). Boş zaman, bireyin zorunlu mesleki, ailevi ve toplumsal sorumluluklarının kalan kısmı dışında; kişinin kendi isteğiyle değerlendirdiği, dinlendiği, eğlendiği, sosyalleşme ya da kişisel gelişimi gibi seçeneklerle çeşitli etkinliklere yöneldiği zaman aralığı olarak dağılıyor. Bu zaman diliminde, bireyin fiziksel ve zihinsel olarak yenilenmesine olanak sağlanırken, aynı zamanda sosyal olanakların güçlendirilmesi ve bireysel ilgi alanlarını keşfetmesi bakış açısıyla önemli bir işlev görmektedir. Modern yaşamın yoğun temposu göz önünde bulundurularak, boş zamanların verimli bir şekilde değerlendirilmesi, bireyin yaşam konforunun artırılması temel unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir. (Torkildsen, 2005). Boş zaman, kişinin çalışma hayatının, kendini yeniden değiştirme ve yaşam enerjisini tazeleme imkânı bulma; ruhsal ve zihinsel açıdan yenilenmeyi sağlayan bir tutum olarak

değerlendirilmektedir. Bu süreç, kişinin içsel dengeye ulaşmasını, zihinsel rahatlama yaşamasını ve bireysel yeteneğini ortaya çıkarabilmesini mümkün kılan bir kapasiteyi ifade etmektedir. (Karaküçük, 2008). Boş zaman, bireyin sağlıklı bir yaşam biçimi gelişmesinde olduğu kadar, yaşamdan doyum sağlanmasında da temel bir gereklilik olarak kabul edilmektedir. (Auger, 2020; Kuykendall, Boerman ve Zhu, 2018).

Düzenli egzersiz yapabilmek için mecburi çalışma saatlerinin dışında kalan ve boş zaman olarak adlandırdığımız saatlerde yapmak daha uygun görülmektedir. İslam'da insan hayatının değerine ve yaşam sürecinin dolu geçirilmesine önem verildiği belirtilir. İslam'da boş zaman kavramını anlamak için, öncelikle Kur'an-ı Kerim'in dünyaya bakışını dikkate almak gerekir. Zamanı, boş zaman ve spor kavramlarını İslamiyet perspektifinden değerlendirmenin, hayatımızdaki amaç ve rol açısından önemli olduğuna değinilir (Öztürk, Y. 2021). Öncelikle İslamiyet açısından zaman kavramı üzerinde durulmakta, sonra ise boş zaman ve sporla ilişkisi ele alınarak, toplum için faydalı olması gerektiği belirtilir. (Karaman, 1982; Adam, 2003). Boş zaman terimi, Latince "Leisure" ve "Licer" kelimelerinden türeyerek, zamanı değerlendirme anlamında kullanılmıştır (Cordes ve Ibrahim, 2003: 4). "Boş zaman" ifadesinin Türkçeye çevirisi geçmişte de tartışılmıştır (Gül, 2014: 6). Boş zaman, bireyin gereksinimlerinden ve zorlayıcı koşullardan kurtularak kültürel zenginliklere yönelmesini sağlar. (Aytaç, 2006: 28). Boş Zaman (Leisure) ve Serbest Zaman (Free Time) Kavramları Dünyada Yaygındır (Mannell ve Iso-Ahola, 1987:317). Kullanım alanlarında içerikler açısından birbirinden oldukça farklıdır. İç içe olmalarına rağmen taşıdıkları anlam ve ifade ettikleri durumlar açısından birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Parker, serbest zaman ve boş zamanın aynı şey olmadığını belirtmiştir. İstenmeyen kalan vakit (serbest zaman) aslında oldukça fazla zarar ve sorumluluk getirdiği zamandır. Bu sorumluluklar, uyku, yeme-içme, aile ile geçirilen vakit ve temel fizyolojik ihtiyaçlar olarak sıralanabilir. Tüm bunlara rağmen boş zamanı daha iyi değerlendirebilmemiz gerektiğini anlamış bulunmaktayız. (Göral, 2013:9). (Öztürk, Y. 2021). Bu boş zaman kavramının sağlık açısından birçok faydasının olduğu gibi sosyolojik ve psikolojik faydalarının olduğunda görmekteyiz. Yapılacak egzersizler ferdi ve takım olarakta yapılabildiği İslam tarihinde de açıkça görülmektedir. Yapılan bu egzersiz modellerinin bireysel sporlar bağlamında kişide azim, tutku, istikrar, çalışma alışkanlığı ve ibadet aşkı gibi

nitelikleri güçlendirdiği gibi, takım oyunları da bireylerde birlikte bir amaç için hareket etmeyi, yardımlaşmayı, ortak duygu ve düşünce gelişimini, ortak hareket etmeyi ve paylaşmayı benimsemelerinde katkı sağlamakta ve bu bakımdan bilinçli bireylerin yetişmesine neden olmaktadır. (Adam, 335-355).

İslam'da Zaman ve Spor İlişkisi; Spor kelimesinin etimolojik kökeni Latince *dis* ve *portare* kelimelerinin birleşiminden türemiş olup, başlangıçta *disport* veya *desport* şeklinde kullanılmıştır ve hoş vakit geçirme anlamını taşımaktadır. Zamanla kelimenin ilk hecesi düşerek *sport* formuna dönüşmüştür. Sözcük anlamı itibarıyla spor, dağıtmak, birbirinden ayırmak, işten uzaklaşmak ve eğlence gibi kavramları içermektedir (Tükenmez, 2011; Doğan, 2015; Bakır, 2020). Spor ayrıca, bireyin fizyolojik ve psikolojik gelişimini destekleyen, bedensel hareketlerini hem bireysel hem de toplumsal kurallar çerçevesinde disipline eden bir etkinlik olarak da tanımlanmaktadır (Özbek, 2020).

Arapça terminolojide sporun karşılığı olarak *riyazet* kelimesi kullanılmaktadır. Riyazet, kişinin fiziksel gücünü ve sağlığını koruması için düzenli hareketler yapması anlamına gelir. Bunun yanı sıra, yeme ve içmeyi sınırlandırarak arzularını dizginleme, hayvanları yarış veya sefer amaçlı yetiştirme gibi anlamları da kapsamaktadır (Özbek, 2020). Tasavvuf literatüründe de kullanılan *riyazet* kavramı, spor terimine kıyasla daha geniş bir anlam alanına sahiptir. Tasavvufta spor *er-riyâzetü'l bedeniyye/cesediyye* şeklinde kullanılmış olup, Arapça *riyazet* kavramının içerdiği anlamlarla örtüşmektedir.

Arapça sporla ilişkili diğer terimler arasında *temrin* ve *idman* kelimeleri yer almaktadır. *Temrin*, bireyin beceri kazanması amacıyla yapılan eğitim sürecini ifade ederken, *idman* bir eylemi sürekli gerçekleştirme ve alışkanlık haline getirme anlamını taşımaktadır. Ayrıca, bu iki kelime antrenman yapma, fiziksel hazırlık ve performans gösterme anlamlarında da kullanılmaktadır (Bozkurt, 2009; Özbek, 2020). *İdman* kelimesi süreklilik ve disiplin içerirken, *temrin* bireyin maharet kazanmasına yönelik eğitim sürecini ifade etmektedir. Bu bağlamda, spor bedensel güç ve çeviklik kazanma amacıyla düzenli olarak uygulanan hareketleri kapsayan bir etkinliktir (Özbek, 2020). Sporun yalnızca fiziksel bir faaliyet olmanın ötesinde zihinsel bir uğraş olarak da değerlendirilmesi

gerekmektedir. Eğlence ve oyun unsurlarını içeren spor, tarihsel olarak dini ritüellerle de bağlantılıdır. Örneğin, Mayaların oynadığı basketbol benzeri oyun bir tür dini kutlama niteliği taşıırken, antik atletizm oyunları çok tanrılı inanç sistemlerinin bir parçası olarak görülmüştür (Tükenmez, 2011; Bakır, 2020). Spor, oyun kavramıyla bağlantılı olmakla birlikte, belirli kurallar çerçevesinde düzenlenmiş ve kurumsallaşmış yarışmalarla ayrılmaktadır. Spor ve oyun arasındaki farkı netleştirmek adına, şu tanım dikkate alınabilir: “Spor, iç ve dış faktörlerin birleşimiyle motive edilen katılımcılar tarafından fiziksel becerilerin veya karmaşık fiziki yeteneklerin kullanılmasını içeren, kurumsallaşmış ve yarışmaya dayalı etkinliklerdir” (Tükenmez, 2011). Bu bağlamda, spor fiziksel, zihinsel ve sosyal yönleri içeren disiplinli bir yapı olarak değerlendirilmektedir.

Spor, bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen, rekabet unsuru içerebilen ve çoğu zaman bedensel etkinliğe dayanan bir insan faaliyetidir. Modern anlamda spor, yalnızca fiziksel yeteneklerin sergilenmesi değil, aynı zamanda bireyin disiplin, dayanıklılık, iş birliği ve stratejik düşünme gibi çok yönlü becerilerinin gelişmesini sağlayan toplumsal bir olgu olarak da değerlendirilmektedir (Kuter, 2007; Gümüş & Yıldız, 2016).

Sporun tanımı zamanla değişiklik göstermiş ve farklı bilimsel disiplinlerce çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Sosyolojik açıdan spor, bireyin toplumsal yapı ile ilişkisini kuran bir araç olarak değerlendirilirken; pedagojik açıdan bir eğitim yöntemi, psikolojik açıdan ise bireyin içsel denge ve motivasyonunu güçlendiren bir etkinlik olarak tanımlanmıştır (Yetim, 2005). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise sporu, “sağlığı geliştirme, eğlenme, sosyal ilişkileri kuvvetlendirme ve rekabet amacı taşıyan organize ya da organize olmayan tüm fiziksel etkinlikler” olarak tanımlamaktadır (WHO, 2010). Bu yönleriyle spor, bireysel gelişimin yanı sıra toplumsal bütünleşme, kültürel aktarım ve sağlıklı yaşamın sürdürülebilirliği açısından da önemli bir fonksiyon üstlenmektedir. Dolayısıyla spor hem bireysel hem de toplumsal düzlemde çok yönlü katkılar sağlayan, planlı ve organize bir faaliyet olarak kabul görmektedir. Bu durum günümüzde egzersiz veya belli kurallar ile yapıldığında spor olarak karşımıza çıkmaktadır. Sporun iyi bilip hem sağlık açısından hem de İslami ritüellere uygun yapılması gerektiğini bilerek

yapmak son derece sağlıklı bir durum olacağından spor konusunu iyi bilmemiz gerekmektedir. (YAŞAROĞLU M.K)

“Spor,” bireysel veya takım halinde, belirli kurallar çerçevesinde yapılan fiziksel veya zihinsel aktivitelerdir. Rekabet içerebilir ve kişisel eğlence veya mükemmelliğe ulaşma amacı güdebilir. Spor, vücut ve zihin yeteneklerinin geliştirilmesiyle birlikte eğlence de sağlayan işlerdir. Başka bir ifadeyle, spor; fiziksel yeteneklerin oyun, yarışma ve rekabet temelli faaliyetlerle geliştirilmesini amaçlayan bir beden etkinliğidir. (AKYÜZ V.)

İmam Gazali zaman hakkında şöyle der:

“İnsanın sermayesi ömrüdür. Ömür ise zamandır. Zamanını zayi eden, sermayesini kaybetmiştir.”

(Gazali, İhya’u Ulumi’d-Din)

Bu ifade, zamanın sadece dünyada değil, ahiret açısından da büyük bir öneme sahip olduğunu gösterir.

Kur’an’da Zaman Kavramı; Kur’an-ı Kerîm, zaman kavramına birçok surede dikkat çekmiştir. Özellikle zamanın geçiciliği, insanın sorumluluğu ve her anın hesabının sorulacağı vurgulanır:

“Asra yemin olsun ki; insan gerçekten zarar içindedir.”

(Asr, 103/1–2)

Bu ayet hem zamanın kıymetini hem de insanın onu doğru değerlendirme sorumluluğunu açıkça ortaya koyar. Asr Suresi, zamanın önemine yemin edilerek başlamakta, böylece zamanın kutsal bir emanet olduğu vurgulanmaktadır.

Hadislerde Zamanın Önemi; Peygamber Efendimiz (s.a.v.) zamanın değeriyle ilgili şöyle buyurmuştur:

“İki nimet vardır ki, insanların çoğu bu ikisinde aldanmıştır: sağlık ve boş vakit.”

(Buhârî, Rikâk, 1)

Bu hadis, sporun da içinde yer aldığı boş zamanların nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ışık tutar. Sporun beden sağlığını koruduğu, boş

vakti değerlendirme aracı olduğu ve aynı zamanda ibadet bilinciyle yapılırsa sevap kazandırabileceği ifade edilir.

Spor, bireyin hem fiziksel hem de ruhsal sağlığını korumasına katkı sunarken, aynı zamanda boş zamanların verimli bir şekilde değerlendirilmesine imkân tanır. Bu doğrultuda, zamanını bilinçli kullanan, ibadetlerini aksatmayan ve bedenine Allah'ın emaneti olarak sorumluluk bilinciyle yaklaşan bir Müslüman için spor, hem dini yükümlülüklerle uyumlu bir faaliyet hem de dünyevi anlamda fayda sağlayan bir uğraş olarak değerlendirilebilir.

İmam Şafî zaman yönetimi ve disiplin konusunda şöyle der:

“Kendinle meşgul olmazsan, nefsin seni boş şeylerle meşgul eder.”

(İbnü'l-Cevzi)

Bu söz, sporun bir disiplin aracı olarak zamanın verimli kullanımındaki önemine işaret eder.

İslam'da zaman, insana verilmiş büyük bir emanettir. Bu emaneti doğru değerlendirmek, ibadet, ilim, çalışma ve spor gibi yapıcı faaliyetlerle mümkündür. Spor, bireyin sağlığını koruduğu gibi, zamanın israfını engelleyici bir rol de üstlenir. Bu yönüyle spor, İslam ahlakı içinde yer bulan bir etkinlik olarak, zamanı verimli kullanmanın da bir parçasıdır.

Spor ve Sağlık

Spor, bireyin sağlığını çok yönlü olarak destekleyen önemli bir faktördür. Fizyolojik açıdan değerlendirildiğinde, düzenli fiziksel aktivite kas-iskelet sisteminin güçlenmesine katkı sağlamakta, dolaşım ve solunum sistemlerinin daha etkin çalışmasını teşvik etmektedir. Ayrıca, fazla enerjinin metabolik süreçler yoluyla vücuttan atılmasına yardımcı olarak genel vücut dengesi üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Bunun yanı sıra, düzenli spor yapmak bireyin fiziksel sağlığını korumasının ötesinde, psikolojik iyilik hali ve sosyal etkileşim açısından da önemli kazanımlar sunmaktadır. Spora düzenli olarak katılım, bireyin hem fiziksel hem de zihinsel olarak daha sağlıklı, dinç ve huzurlu bir yaşam sürmesine olanak tanımaktadır. (Doğan, 2015). Spor, yalnızca fiziksel bir faaliyet değil; aynı zamanda bireyin ve toplumun ahlaki yapısını etkileyen güçlü bir araçtır. Ahlaki değerlerin sporla bütünleşmesi hem sporun temiz

kalmasını sağlar hem de bireylerin karakter gelişimine katkıda bulunur (Şahan, 2007).

Spor ve Ahlak; Ahlak, belirli bir toplumda var olduğuna inanılan ve uzun süreli kullanımıyla şekillenen “fizik -metafizik” bireysel kalıplarının normatif bir çerçeve içinde değerlendirilmesiyle ortaya çıkan bir olgudur. Bu bağlamda, sözlü yapısal çerçevenin içinde kalan özellikleri olumlu olarak sınıflandırılırken, bu sınırlar boyunca görülen davranışları olumsuz olarak nitelendirmektedir. (Güçlü ve diğ., 2002:24).

Toplumların kültürel süreklilikte etkin rol oynayan maddi ve manevi şekil biçimleri, belirgin normatif görünümünde değer kazanır. Bu çerçevenin kırılması halinde, toplumsal yapıyı şekillendiren “değerler-normlar-kurumlar” bütünü oluşur. Ahlaki değerlerin oluşturduğu bu normatif sistem, bireyin kendisi, içinde yer alan büyüklükler ve yönetim seçeneklerine yönelik tutumlarını, temel bir yapı olarak işlev görmektedir. Dolayısıyla, ahlak yalnızca bireyselleşmeyi yönlendiren bir prensipler bütünü halinde ötelenmekte, toplumsal düzenin ve bireylerin toplum paylaşımının sürdürülebilirliğini sağlayan temel bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir (Digeçligil, 2006:31-33).

Spor, bireyin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimine katkı sağladığı gibi, ahlaki gelişimini de destekleyen önemli bir etkinliktir. Sporun yalnızca bir fiziksel aktivite olmanın ötesinde, aynı zamanda etik değerler ve estetik anlayış içeren bir disiplinler bütünü olduğu söylenebilir. Spor yapan birey, belirli kurallara uyum sağlama, yaşamını disipline etme ve toplumsal aidiyet bilincini geliştirme süreçlerini deneyimler. Bu süreç içerisinde birey, başkalarına saygı duyma, özveride bulunma, paylaşma ve kurallara bağlılık gibi etik ve sosyal değerleri içselleştirme fırsatı bulur. Ayrıca, sporun düzenli olarak yapılması, bireyin öfke ve saldırganlık gibi olumsuz duygularını dengelemesine ve yönlendirmesine yardımcı olur (Şahan, 2007). Platon, *Devlet* adlı eserinde eğitim süreçlerinde müzik ve beden eğitiminin ahlaki güzellik açısından önemini vurgulamaktadır (Bakır, 2020).

İslam Ahlakı; bireylerin etik ve moral gelişimini yönlendiren temel ilkeler sistemidir ve bu ilkeler, Kur'an ayetleri, Hz. Muhammed'in (sav) hadisleri ve İslam âlimlerinin görüşleri doğrultusunda şekillenmiştir. İslam ahlakı, bireyin Allah'a,

insanlara ve topluma yönelik yükümlülüklerini düzenleyen normatif bir çerçeve olarak değerlendirilmekte olup, bireysel ve toplumsal davranışların etik kurallar doğrultusunda şekillenmesine katkı sağlamaktadır (Özsoy, 2018:67).

Kur'an'da ahlaki ilkeler, bireyin hem içsel olgunlaşmasını hem de toplumsal yükümlülüklerini şekillendiren temel öğeler olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, "Allah adaleti, iyiliği ve yakınlarla yardım etmeyi emreder; çirkin işlerden, fenalıktan ve azgınlıktan men eder." (Nahl 16:90) ayeti, İslam ahlakının toplumsal düzen üzerindeki belirleyici etkisini vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Hz. Muhammed'in (sav) "Sizin en hayırlınız, ahlakı en güzel olanınızdır." (Buhârî, Edeb, 38) ifadeleri, bireysel ahlakın toplum içindeki önemine dikkat çekmektedir.

İslam ahlakı, bireysel davranışları yönlendiren etik kurallar çerçevesinde sosyal adaletin tesis edilmesine katkı sağlamakta ve bireylerin toplumsal etkileşimlerini düzenleyen normatif bir sistem sunmaktadır. Farabi ve Gazali gibi İslam filozofları, ahlaki ilkelerin insanın manevi olgunlaşmasında ve ideal bir toplumsal düzenin inşasında belirleyici rol oynadığını öne sürmüşlerdir (Kaya, 2011:54-55). Bu çerçevede, İslam ahlakı bireyin ahlaki gelişimini teşvik eden bütüncül bir anlayışla toplumsal istikrarın ve etik normların sürekliliğine katkıda bulunmaktadır.

İslam'ın Spora Bakışı; İslam dini, inanç, ibadet ve toplumsal yaşam ilkeleri doğrultusunda bireyin tüm hayatına yön veren çeşitli emir, tavsiye ve yasaklar içermektedir. İslam'ın temel amacı, insanın hem dünya hem de ahiret saadetini sağlamaktır. Nitekim İslam, bu iki nimetin değerinin bilinmesini, korunmasını ve geliştirilmesini teşvik etmektedir (Bakara 2/195; Nisa 4/29). Spor, bu amaç doğrultusunda önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir.

İslam, bireylerin spor yaparak vakitlerini verimli ve keyifli bir şekilde değerlendirmelerini, bu süreçte eğlenmelerini ve bedensel sağlıklarını güçlendirmelerini meşru kılmıştır. Dini metinlerde yasaklanmamış olmak kaydıyla, insanın her türlü estetik ve fiziksel faydadan yararlanması teşvik edilmiştir. Kur'an ve hadislerde spora ilişkin çeşitli doğrudan ve dolaylı ifadeler bulunmaktadır. Örneğin, Allah Teâlâ, "De ki: Allah'ın kulları için yarattığı süsü, temiz ve iyi rızıkları kim haram kıldı?" (A'raf 7/32) buyurarak insanın fayda sağlayacağı nimetlerin helal olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, Hz.

Peygamber'in bizzat spor yaptığı ve ashabını spor yapmaya teşvik ettiği bilinmektedir (Buhârî, İydeyn, 13; Buhârî, Cihad, 56; Ebû Dâvud, Libas, 24) (Yüksek, 2025).

Sporun Sosyal ve Psikolojik Boyutu; Spor, toplum hayatında farklı yollarla bireyleri doğrudan ya da dolaylı olarak kendine bağımlı hale getiren ve her zaman insanların ilgisini çeken tutumları destekleyen önemli bir toplumsal olgudur. Spor, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayarak onları kendine bağlayan büyük bir sosyal kurumdur. Gelişen teknoloji, modern dünyada hız kazanan insan gücüne duyulan gereksinimi azaltmış ve bunun sonucunda insanın doğal yapısına uygun olmayan bir yaşam biçimiyle birlikte çevreden gelen stresler, bireyleri psikolojik olarak bir çıkmaza sürüklemiştir. İşte bu noktada sporun rahatlatıcı ve tekdüzeleştirici özelliğinin devreye girmesiyle bireyin psiko-sosyal gelişimine katkı sağlanacaktır. (Küçük V, 2015). Sporun bu işlevlerinin yanı sıra bireylerin olumlu yönde şekillenmesini sağlayan kavram olması, sporun gerek gençlerin gerekse çocukların yetiştirilmesinde ve gelişiminde ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, çocukların ve gençlerin kişilik gelişimini desteklemek için eğitim işlevi kullanılabilir ve bu sayede duygusal ve sosyal açıdan daha sağlıklı bir toplum oluşturulabilir.

İnsanları psikososyal olarak hazır tutmanın en basit yolu spordur. Çünkü insanlar spor sayesinde benzersiz düşüncelere ve kültürlere sahip insanlarla etkileşimde bulunabilirler. Bu nedenle, insanların sosyalleşmesi ve kendini ifade etmesi için spor en kolay yöntemlerden biridir. (Küçük, V., & Koç, H. (2015). Bu duruma İslam da gerek kur-an, gerekse hadislerde egzersiz ve sağlıklı alakalı çeşitli beyanlar bulunmaktadır. Allah c.c bir ayetinde "onlara (düşmanlara karşı, gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın" (Enfal, 8/60) Hz. Peygamber (s.a.v) "İki hedef arasında koşan kimsenin her adımı için bir sevap vardır" buyurarak kurallarına uygun yapılan her sporun sağladığı fayda gibi koşunun da faydasından bahsetmiştir. (Canan, İ. (2014). Bu konu ile ilgili çeşitli İslam alimleride yapmış oldukları açıklamalar ile İslam'ın spora bakış açısını değerlendirmiş ve spor yapmaya teşvik etmişlerdir. Bu konu hakkında İslam âlimlerinin değerlendirmelerini açıklayacak olursak:

İslam Âlimlerinin Genel Olarak Spor Hakkındaki Görüşleri

İslamiyet, güncel ve geçerli olan bir dindir. Bu nedenle İslam hukuku da bu çerçevede değerlendirilir. İslâm hukuku bu dinamikliğini âlimlerin delillere dayalı içtihatlarından almıştır. Şu durumda İslâm âlimlerine içtihat kapısı açık olmuş, âlimlerde içtihada açık olan her konuda olduğu gibi spor, oyun ve eğlence konusunda da çeşitli yorumlar yapmışlardır.

Bazı İslâm âlimleri: "Şu üç şey haricinde eğlence yoktur, adamın atını eğitmesi, eşi ile oynaması, oku ve yayıyla atması" (en-Nesâî, "Hayl", 8 (H.no: 3571) hadisine dayanarak bunların dışında caiz olan spor veya oyun olmadığını söylemişlerdir. Hattâbî (ö. 388/998) şöyle demiştir, "Yani bu hadis şu demektir: 'şu üçü dışında caiz oyun yoktur.' Suyûtî (ö. 911/1505) ise Tirmizî'nin (ö. 279/892) Sünen'in de nakletmiş olduğu hadis lafzını tercih etmiştir. (Medine 2010, c. III, s. 31.): "Bir adamın oynadığı her şey batıldır; ancak şunlar bunun dışındadır: Okuyla atması, atını eğitmesi, eşiyle oynaması. Bunlar haktır." (Tirmizî, "Fadâilü'l-Cihâd", 11 (H.no: 1637).) Dolayısı ile bunun haricinde kalan oyunlar batıldır yorumu ortaya çıkar. Fakat gelen rivayetler bu durumun böyle olmadığını gösterir. Mezkûr hadisin metninde geçen "yoktur" (ليس), başka bir rivayette "batıl" (باطل) (Yemen 2015, c XVI, s. 423) kelimesinden sayılan şeyler dışında kalan spor ve oyunların haram olduğu kanısı çıkarılamaz. Nitekim fukaha bilgini Şâtibî (ö. 790/1388) "el-Muvâfakât" adlı eserinde, "Bu hadisten kastedilen şeyin, bunlar dışında kalan spor, oyun ve eğlencelerin haram olduğu değil de "faydasız ve boş" (اللغو) (olduğu anlaşılmalıdır" demiştir. Diğer spor ve oyunların da caiz olduğunu dile getiren Şâtibî, "De ki: Allâh'ın kulları için yarattığı süsü, temiz ve iyi rızıkları kim haram kıldı?" (A'râf 7/ 32.) "Allah (c.c) yeri canlılar için var etti." (Rahmân 55/ 10.) ve "Sizin için atları, katırları ve merkepleri binek ve süs hayvanı olarak yaratmıştır. Bilmediğiniz daha nice şeyleri de yaratır." (Nahl 16/ 8.) ayeti kerimelerini delil göstermiştir. (Kahire 1997, c. III, s.) Ayrıca rivayet metninde geçen "lehv" (اللهو) (kelimesinin sıfatı hazf olmuş olabilir. Yani "Şu üç şey dışında müstehap oyun ve eğlence yoktur." ب (terkibi şeklinde kabul edilebilir. (Kays b. Sa'd'den (ö. 60/680) Bu durumda, bu üç oyun ve eğlence dışındakiler yasak edilmemiş olur. Kays b. Sa'd'den (ö. 60/680) gelen bir rivayette, Resulullah'ın bir bayram günü bir şeyler yaptığını, sadece onunla uğraştığını ve eğlence maksatlı o şeyle ilgilendiğini

gördüğünü söylemiştir. Hz. Âişe de kılıç-kalkan oyunu ile ilgili Resulullah'tan gelen rivayeti aktarmıştır. İmam Gazzâlî bu ve buna benzer rivayetlere dayanarak farklı yorumlar yapmış, oyun, eğlence vb. şeylerin İslâm şeriatının sınırları aşılmadığı sürece caiz olduğunu fakat bunun aşırıya kaçmaması gerektiğini söylemiştir. İmam Gazzâlî, age, c. II, s. 283.

İslam Hukuku Perspektifinde Spor ve Sportif Etkinliklere İlişkin Esaslar

İslam dini, inanç, ibadet ve toplumsal yaşam ilkeleri bakımından bütüncül bir yapıya sahiptir. Bir ibadetin veya amelin kabul edilebilmesi için öncelikle Allah rızası gözetilerek gerçekleştirilmesi ve İslam'ın temel prensiplerine uygun olması gerekmektedir (Beyyine 98/5). İslam hukukuna göre, aksine bir hüküm bulunmadıkça, her şeyin özü itibarıyla helal ve mübah olduğu kabul edilmektedir (Mecelle 8. Md). Ancak, helal ve mübah olan bir fiilin yerine getirilmesi esnasında, İslam'ın temel amaçlarına ve haram-helal ölçütlerine dikkat edilmesi şarttır. Örneğin, bir kişinin meşru şekilde elma tüketmesi helal iken, başkasına ait bir elmayı izinsiz şekilde tüketmesi haramdır. Benzer şekilde, müzik helal kabul edilmekle birlikte, müziğin sözlerinin ve icra biçiminin İslam'a uygun olması gerekmektedir. Spor ve sportif faaliyetler de bu bağlamda değerlendirilmektedir. Genel olarak spor, İslam'ın teşvik ettiği ve olumlu bir faaliyet olarak kabul ettiği bir etkinlik olmakla birlikte, uygulanma süreçleri belirli etik ve dini ilkelere tabi kılınmıştır. Bu ilkelere ve İslam'ın genel hedeflerine riayet edilmediği takdirde, bir spor etkinliği harama dönüşebilir. Dolayısıyla, helal-haram dengesinin korunması açısından yalnızca hedeflerin değil, kullanılan yöntemlerin de meşru olması gerekmektedir (Karadavi, 1973; Çayıroğlu, 2014).

Spor, yalnızca fiziksel bir aktivite olmanın ötesinde, etik ve ahlaki yönleriyle de önem arz eden bir olgudur. Hayatın her alanında olduğu gibi, spor etkinlikleri de kendine özgü ahlaki ve etik kurallar içermektedir. Esas amaç, spor yoluyla kazanılan değerlerin muhafaza edilmesi ve bu değerlerin yanlış amaçlar doğrultusunda kullanılmasının önüne geçilmesidir. İslam açısından sporun helal olabilmesi ve haramdan kaçınılması için, bu temel etik ve dini prensiplere riayet edilmesini şöyle sıralayabiliriz:

1. Bir spor etkinliği veya müsabakası, bireyin ibadet yükümlülüğünü yerine getirmesini engellememeli veya İslam tarafından zorunlu kılınan herhangi bir dini vecibenin ihmal edilmesine yol açmamalıdır.

İslam'ın temel amacı, insanın Allah'a tam anlamıyla kulluk etmesini sağlamak olup, bu hedefe aykırı olan her türlü davranış haram kabul edilmektedir. Bu çerçevede, bir spor müsabakası nedeniyle ibadetlerin aksatılması veya ihmal edilmesi, İslam'ın öngördüğü dini yükümlülüklerle bağdaşmaz. Örneğin, namaz vakti geciktirilemez, oruç ibadeti terk edilemez. Kur'an'da, "Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım" (Zariyat 51/56) buyruğuyla Allah, kulluğun esasını vurgulamış ve ibadete engel teşkil eden unsurları yasaklamıştır.

Dolayısıyla, bir spor etkinliği bireyin namazdan, Allah'ı anmaktan ve temel dini sorumluluklarından uzaklaşmasına sebep olmamalıdır; aksi takdirde, bu faaliyet dinî açıdan sakıncalı hale gelir. Aynı ilkeler doğrultusunda, bir spor müsabakasını izlemek de bireyin ibadetlerini yerine getirmesine mâni olmamalıdır. Nitekim Kur'an'da, müminler övölerek şu şekilde tanımlanır: "Ne ticaret ne de alışveriş onları Allah'ı anmaktan, namazı dosdoğru kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoymaz. Onlar, gözlerin ve gönüllerin dehşetle sarsılacağı bir günden korkan kimselerdir" (Nur 24/37). Ayrıca, bir başka ayette, "Ey iman edenler! Ne mallarınız ne evlatlarınız sizi Allah'ı zikretmekten alıkoymasın! Bilin ki böyle yapanlar, en büyük kayba uğrarlar" (Münafıkûn 63/9) denilerek, insanı ibadetten uzaklaştıran unsurların dini açıdan sakıncalı olduğu ifade edilmektedir. Bu doğrultuda, spor ve ilgili faaliyetlerin, bireyin dini sorumluluklarını yerine getirmesine engel teşkil etmemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

2. Herhangi bir spor etkinliği, insan sağlığına, hayvan refahına ve çevresel sürdürülebilirliğe zarar vermeyecek şekilde icra edilmelidir.

İslam'ın temel amaçlarından biri, bireyin akıl ve beden sağlığını koruyarak onu fiziksel ve zihinsel açıdan dengeli bir yaşam sürmeye teşvik etmektir. Bu doğrultuda, insan sağlığını tehlikeye atabilecek her türlü zararlı uygulama İslam tarafından reddedilmektedir (İbn Mâce, Ahkâm, 17). Nitekim Kur'an'da, "Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın" (Bakara 2/195) ayetiyle bu hususa vurgu yapılmaktadır. Hz. Peygamber de insanların kıymetini bilmedikleri nimetler arasında beden sağlığını ve boş vakti sayarak bu konunun önemini vurgulamıştır

(Buhârî, Rikak 1; Tirmizî, Zühd 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I/258). Hiç kimse, bir başka kişiye zarar verecek veya onu mağdur edecek bir eylemde bulunma hakkına sahip değildir. Bu çerçevede, Hz. Peygamber, yalnızca spor etkinlikleri açısından değil, şer'î cezaların uygulanması sırasında dahi yüze vurmaya yasaklamıştır (Ebû Dâvud, Hudûd, 40). Bundan hareketle, karşı tarafa doğrudan zarar vermeyi amaçlayan, kafa, göz, yüz veya hassas bölgelere darbe indirmeyi içeren faaliyetler dinî açıdan sakıncalı kabul edilmiştir. Bu bağlamda, boks, karate ve taekwondo gibi fiziksel temasın doğrudan zarar verebilecek şekilde yoğun olduğu sporlar, İslami açıdan ihtiyatla karşılanmaktadır. İslam, insan sağlığına zarar verecek herhangi bir uygulamayı, gerekçesi ne olursa olsun, helal olarak kabul etmemektedir. Ancak bireysel ve toplumsal anlamda zarar içermeyen, eziyet veya işkence unsurundan uzak spor faaliyetleri dinen caiz görülmektedir (Karaman, 2012).

İslam, hayvanların insanlar tarafından çeşitli şekillerde faydalanmaları amacıyla yaratıldığını belirtmekte, ancak bu varlıkların refahını ve sağlığını koruma yükümlülüğünü de insanlara emanet etmektedir (Mü'min 40/79-80). Bu doğrultuda, hayvanlara yönelik zarar verici uygulamalar dinî açıdan yasaklanmıştır (Ebû Dâvud, Cihâd, 51, 56, 60; Tirmizî, Cihâd, 30). Örneğin, Hz. Peygamber, hayvanların hedef tahtası olarak kullanılmasını, gereksiz yere öldürülmelerini, horoz, köpek, deve ve boğa gibi hayvanların dövüştürülmesini ve kapasitesinin üzerinde yük taşıtılmasını yasaklamıştır (Ensârî, 1972; Kurtubî, 2003). Hayvanlara sert davranan Hz. Ayşe'yi, "Hayvana yumuşak davran! Kim yumuşak davranmaktan mahrum edilmişse bütün hayırlardan mahrum edilmiştir" diyerek uyarması, İslam'ın hayvan refahına verdiği önemin bir göstergesidir (Müslim, Birr, 23). Bu doğrultuda, çevre ve hayvan refahını koruma ilkeleri çerçevesinde, spor faaliyetleri de etik ve dini hassasiyetler doğrultusunda şekillendirilmelidir.

3. Spor, finansal spekülasyonlara veya kumar amaçlı faaliyetlere araç olarak kullanılmamalıdır.

Spor müsabakalarında dereceye giren sporculara ödül verilmesi İslami açıdan meşru kabul edilmekte olup, bu uygulama Hz. Peygamber'in at, deve, ok atma ve cirit gibi yarışmalarda ödül vermesi ile de desteklenmektedir (Buhârî,

Cihat 56). Ancak, spor etkinliklerinin kumar aracı olarak kullanılması dinî açıdan uygun görülmemektedir. Kur'an-ı Kerim'de kumar, içki, dikili taşlar ve fal okları ile birlikte “şeytan işi iğrenç şeyler” olarak tanımlanmış ve bunlardan sakınılması gerektiği açıkça ifade edilmiştir (Maide 5/90). İslam'a göre kumar, haksız kazanç olarak değerlendirilmekte ve başkasının malını veya menfaatini hukuka aykırı şekilde elde etme yöntemi olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra, kumar bireyler arasında düşmanlık ve husumete yol açan, kişinin sahip olduğu maddi varlıkları boş yere harcamasına sebep olan bir uygulama olarak değerlendirilmektedir.

Kumarın birçok farklı türü olmakla birlikte, spor müsabakalarında da bu tür uygulamalara rastlanmaktadır. Örneğin, yarışmacıların ödülü kendilerinin belirleyerek yalnızca kazananın bu ödülü alması esasına dayalı yarışmalar kumar hükmündedir. Benzer şekilde, bir kişi ile başka bir kişi arasında yapılan ve kaybedenin kazananı belirli bir miktar ödül vermesi şartına dayalı müsabakalar da kumar olarak değerlendirilir (Fetvalar, 2018). Spor izleyicilerinin belirli bir takım veya oyuncu üzerine para yatırarak bahis oynaması, iddiada bulunması ve kazandığında yatırdığından daha fazla kazanç elde etmesi de İslam'a göre kumar kategorisine girmekte ve haram kabul edilmektedir (Fetvalar, 2018). Bu konuda İslam âlimleri arasında geniş bir mutabakat bulunmaktadır (Tahavî, 2013; Ebu'l-Ula, 2010). Ayrıca, spor müsabakalarında şike yapmak da dinen caiz görülmemektedir (Ebû Dâvud, Cihat, 69; İbn Mâce, Cihat, 4). Bu nedenle, bireylerin başkalarına maddi zarar vermemek, haram kazanç elde etmemek ve toplumsal huzura zarar vermemek adına spor müsabakalarında kumar ve şikeden kaçınmaları gerektiği vurgulanmaktadır.

4. Spor müsabakalarında taraftarlık bilinciyle hareket ederken, rakip takıma veya bireylere yönelik olumsuz ve incitici ifadelerden kaçınılmalıdır.

İslam'a göre, bireyin sözlü iletişimde kullandığı ifadeler, toplumsal ve bireysel ilişkiler açısından büyük bir öneme sahiptir. Hakikati ortaya koyan, insanları mutlu eden ve karşılıklı güveni tesis eden ifadeler, güzel söz olarak değerlendirilirken; kalp kıran, hakarete ve yanılgıya sebep olan ifadeler ise kötü söz olarak kabul edilmektedir. Nitekim, kimi zaman olumsuz bir sözün etkisi, fiziksel bir yaralanmadan daha derin ve kalıcı olabilir. Güzel söz söylemek,

İslam'da sevap ve sadaka olarak kabul edilmekte (Buhârî, Edep, 34; Cihat, 128; Müslim, Zekât, 56), kötü söz söylemek ise haram ve günah olarak nitelendirilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette yalan söylemenin (Hac, 22/30; Furkan, 25/72), başkalarıyla alay etmenin ve küçük düşürücü lakaplar takmanın (Hucurat, 48/11), kaba ve çirkin ifadeler kullanmanın (Âl-i İmran, 3/159) yasaklandığı açıkça belirtilmiştir. Hz. Peygamber de Müslümanların birbirlerine hakaret etmelerini ve kötü söz söylemelerini münafıklık alameti olarak değerlendirmiş, bu tür ifadelerin büyük vebal taşıdığını ve sövüp küfredenlerin fasık olarak nitelendirildiğini bildirmiştir (Buhârî, İmân, 24; Nesâî, Tahrimu'd-dem, 27; Müslim, Birr, 68; Ebû Dâvud, Edeb, II, 572).

Bu ilkelere dayanarak, gerekçesi ne olursa olsun hakaret, iftira ve kaba söz söylemek dinî açıdan caiz görülmemektedir. Aynı zamanda, toplumsal huzuru korumak amacıyla, spor müsabakalarında kin ve düşmanlık sebebiyle kötü sözler sarf etmek kanunen de yasaklanmıştır (T.C. 6222 sayılı kanun). Spor etkinliklerinde, rakip oyuncuların ve izleyicilerin birbirlerine insani ve ahlaki ölçüler çerçevesinde yaklaşmaları, etik bir sorumluluk olarak kabul edilmektedir. Küfür, hakaret, aşağılama ve tahrik edici ifadeler kullanmak hem dinî hem de hukuki açıdan sakıncalıdır. Bu doğrultuda, sporun özünde var olan rekabetin, saygı ve nezaket çerçevesinde sürdürülmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

5. Spor faaliyetleri, rekabetin etik sınırlar içerisinde kalmasını sağlamalı; bireyler arasında kin, zarar verme veya intikam güdüsüyle hareket edilmesine yol açmamalıdır.

İslam dini, rahmet ve merhamet ilkeleri üzerine inşa edilmiş olup, bu değerler Allah'ın Rahman ve Rahim isimleriyle doğrudan ilişkilidir (Fatıha 1/2). Nitekim Allah, Hz. Peygamber'i "Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" buyruğuyla tanımlamış ve onun merhamet odaklı misyonuna vurgu yapmıştır. İslam'ın temel felsefelerinden biri de Allah'ın merhamet sahibi bireylere daha fazla rahmet göstereceği yönündeki ilkedir (Tirmizî, Birr, 16). Hz. Peygamber'in ifadelerine göre, ahirette en ağır azaba uğrayacak kimseler, dünyada insanlara eziyet eden ve şiddeti benimseyen kişilerdir (Darimî,

Mukaddime, 32). Bu bağlamda, İslam'ın merhamet anlayışı yalnızca belirli koşullara özgü değil, tüm canlıları kapsayan evrensel bir ilkedir.

Öç alma ve intikam güdüsü, merhametsizlik ve acımasızlığın göstergesi olarak değerlendirilmiş ve İslam tarafından sakıncalı görülmüştür (Ahzab 33/58). Bu tür duygular, bireyin karakter gelişimi açısından olumsuz etkiler yaratmakla kalmayıp, toplumsal barışı zedeleyen, şiddet ve huzursuzluğu teşvik eden bir eğilim olarak kabul edilmektedir (Çağrı, 2000). Bu nedenle, spor faaliyetlerinde duygusal dengeyi korumak ve aşırılıktan kaçınmak önem arz etmektedir. Yani taraftarlık psikolojisi içinde aşırı sevgi veya aşırı nefret gibi uç noktalara yönelmekten kaçınılmalıdır. Bu ilkeler doğrultusunda, spor etkinliklerinin iyi niyet, etik hedefler ve merhamet ilkesi çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir. Rakip takıma veya bireylere karşı kin, intikam ve nefret duyguları beslenmemelidir.

Ayrıca, spor müsabakalarında kullanılan tezahüratlarda ve sloganlarda şiddet ve nefret içeren, kışkırtıcı ve saldırgan söylemlerden kaçınılmalıdır. "Ölmeye geldik, öldürmeye geldik, yansın, yıkılsın" gibi ifadeler hem insani hem de İslami değerler açısından kabul edilemez olup, toplumsal huzura zarar veren söylemler olarak değerlendirilmelidir. Bu tür söylemler, bireylerin ahlaki tutumlarını ve sporun doğasında bulunan centilmenlik anlayışını zedeleyen unsurlar arasında yer almaktadır (Demir, 2016; Balçıkanoğlu, 2017). Dolayısıyla, sporun özündeki etik prensipler korunmalı ve fair play anlayışına uygun bir biçimde icra edilmelidir.

6. Spor müsabakaları eşit koşullar içerisinde adil bir şekilde uygulanmalıdır.

Spor müsabakalarında en önemli etik ilkelerden biri, yarışmaların taraflar arasında eşit koşullarda ve adil bir şekilde gerçekleştirilmesidir. "Her ne pahasına olursa olsun kazanma arzusu" veya "kazanmak için her yol mübahtır" anlayışı, spor ahlakı açısından yanlış bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir. Bu tür bir anlayış, süreç yerine yalnızca sonuca odaklanarak adalet ve hakkaniyet ilkelerini göz ardı etmektedir. Kurallara aykırı veya adil olmayan yöntemlerle elde edilen galibiyetler gerçek başarı olarak kabul edilemez; aksine, bireysel ve toplumsal düzeyde olumsuz sonuçlara yol açabilir. Nitekim adalet, fırsat eşitliği, haksız kazançtan kaçınma ve insan odaklı yaklaşım gibi etik değerlerin kaybedilmesi,

telafisi zor sonuçlar doğurabilir. Oysa spor, bireylerin karakter gelişimi açısından önemli bir araçtır. Spor müsabakaları, bireylere duygularını yönetme, yeteneklerini geliştirme, gözlem yapma, araştırma, keşfetme ve yeni beceriler kazanma fırsatı sunmaktadır. Bunun yanı sıra, paylaşma, yardımlaşma, kolektif hareket edebilme, sorumluluk bilinci ve başkalarının haklarına ve kurallara saygı duyma gibi etik değerlerin öğrenilmesine katkı sağlamaktadır. Sporun bu yönlerini göz ardı ederek yalnızca rekabet ve kazanma odaklı bir anlayışı benimsemek, sporun bireysel ve toplumsal faydalarını zayıflatacaktır. İslam, ahlak ve adalet prensiplerine büyük önem vermekte olup, spor gibi sosyal alanlarda da bu değerlerin korunmasını gerektirmektedir. Sadece galibiyet uğruna insani ve İslami değerlerin göz ardı edilmesi kabul edilemez. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de adalet ve iyi davranış sürekli olarak teşvik edilmektedir (Nahl 16/90). Adaletten sapanların karşılaşacağı olumsuz sonuçlar açıkça bildirilmiştir (Mâide 5/44, 45, 47). Allah, Müslümanlara devlet yönetiminde, ekonomik ilişkilerde, insani etkileşimlerde ve spor gibi sosyal faaliyetlerde adaleti gözetmelerini emretmiştir (Nisa 4/35, 58). Hatta bir kişi, başka bir bireye karşı kin ve nefret duysa bile yine de adalet ilkesine uygun davranmalı ve hakkı teslim edilmelidir (Mâide 5/8). Bu doğrultuda, spor müsabakalarının etik ve adalet temelli ilkeler çerçevesinde gerçekleştirilmesi hem bireysel hem de toplumsal barış açısından önem arz etmektedir.

7. Spor kıyafetleri, İslam'ın giyim ve kuşamla ilgili belirlediği dini normlara uygun şekilde tasarlanmalı ve kullanılmalıdır.

Giyim ve kuşam, insan yaşamında sosyal, kültürel ve dini boyutlarıyla önemli bir yer tutmaktadır. Bireyin yaşı, ait olduğu toplum, cinsiyeti, sosyal statüsü ve dini inançları, kıyafet seçiminde belirleyici unsurlar arasında yer almaktadır. İslam'a göre tesettür, bireyin ruh sağlığını, fıtratını ve onurunu koruma, toplumun genel ahlak anlayışını muhafaza etme ve kadın-erkek ilişkilerinde denge sağlama amacı taşımaktadır (Bardakoğlu, 2010). Bu doğrultuda, İslam dini örtünmenin sağlanması için belirli giyim kuralları öngörmüştür. Kur'an'da, "Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle, bedenlerini örtecek elbiselerini giysinler. Bu onların tanınıp incitilmemelerine de daha uygundur. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir." (Ahzab 33/59)

buyruğuyla tesettürün gerekliliği vurgulanmıştır. Aynı şekilde, kadınların örtünme kurallarına riayet etmeleri gerektiği, belirli kişilere karşı ziynetlerini gizlemeleri ve iffetlerini korumaları gerektiği belirtilmiştir (Nur 24/31). Hz. Peygamber (sav), örtünme ile ilgili ayetlerin nasıl uygulanması gerektiğini bizzat örnekleriyle açıklamıştır. Örneğin, ince ve şeffaf bir kıyafetle kendisinin yanına gelen Esmâ'yı, "Ey Esmâ! Bir kadın ergenlik çağına vardığında artık yüzü ve elleri dışındaki yerlerinin görünmesi uygun olmaz" diyerek uyarmıştır (Ebû Dâvud, Libas, 34). Bu ilkelerin temelinde, kadınların ve erkeklerin avret mahallerini örtme zorunluluğu bulunmaktadır. İslam âlimleri, Kur'an kaynaklı bu düzenlemenin farz olduğu hususunda görüş birliği içindedirler (Zuhaylî, 1989; Erdem, 2015). Asgari örtünme şartı ibadetlerde şu şekilde belirlenmiştir: Erkekler için göbek ile diz kapakları arasının kapalı olması gerekirken, kadınlar için yüz, el ve ayaklar hariç tüm vücut örtülmelidir (Mevsîlî, 1980; Zuhaylî, 1989; Bilmen, 1998; Şentürk ve Yazıcı, 2009; Koca, 2013). Örtünme yalnızca ibadet esnasında değil, bireylerin sosyal yaşamda mahrem olmayan kişilerle ilişkilerinde de uygulanması gereken bir prensiptir. Giyilen kıyafetlerin belirli şartları taşıması gerekmektedir. Buna göre, kıyafetlerin vücut hatlarını belirgin şekilde göstermeyecek kadar bol olması, şeffaf olmaması ve toplumsal örf'e uygun olması önem arz etmektedir (Karaman, 2003; Pay, 2006; Erdem, 2015). Spor faaliyetleri sırasında bireylerin mahremiyetlerini korumaları ve haram bakışlardan sakınmaları gerekmektedir (Ebû Dâvud, Libas, 37). Ayrıca, üzerlerinde insan veya hayvan figürleri, diğer inançlara ait semboller veya edebe aykırı ifadeler bulunan kıyafetlerin kullanımı da İslam açısından sakıncalı görülmektedir. Bu bağlamda, spor yapan bireylerin İslam'ın örtünme kurallarına uygun şekilde hareket etmeleri zorunludur. Bu gereklilik, yalnızca spor faaliyetiyle ilgilenen bireyler için değil, onları izleyen kişiler için de geçerlidir. Dolayısıyla, avret mahallerini açıkta bırakan, aşırı dar veya şeffaf spor kıyafetleriyle spor yapmak, yaptırmak veya izlemek İslami ilkelere uygun kabul edilmemektedir.

Bölüm 3

H. Peygamber ve Sahabe Döneminde Yapılan Sportif Faaliyetler

H. Peygamber (sav), fiziksel aktiviteler ve sportif faaliyetler konusunda çevresindekilere örnek teşkil eden bir lider olmuştur. Önceki açıklamalarda belirtildiği üzere, kimi zaman sporun teşvik edilmesine öncülük etmiş, kimi zaman bizzat sportif etkinliklere katılmıştır. Ayrıca, bazı yarışmalarda dereceye giren katılımcılara maddi ödüller vermiştir (Buhârî, Cihat 56). H. Peygamber (sav) döneminde icra edilen sportif faaliyetler aşağıdaki şekilde kategorize edilebilir.

Güreş; Tarih boyunca çeşitli medeniyetlerde yaygın olarak uygulanan fiziksel bir mücadele sporu olmuştur. M.Ö. 2500'den önceki dönemlere ait Mısır'daki arkeolojik bulgulara, askerlerin güreş sporunu icra ettiği görülmektedir. Eski Yunan'da güreş önemli bir rekabet aracı olarak kabul edilirken, M.Ö. 648 yılında Roma'da düzenlenen Olimpiyat Oyunları'nda güreş müsabakalarının yer aldığı bilinmektedir (Akyüz, 2007). Türk kültüründe de güreş köklü bir geçmişe sahiptir. Türkler, güreşi *ata sporu* olarak nitelendirmiş, Dede Korkut hikâyelerinde ise güreşin önemi ve toplumsal değeri övgüyle anlatılmıştır (Ergin, 1971).

H. Peygamber (sav) döneminde güreş yaygın bir sportif etkinlik olup, kendisi de bizzat güreş sporuyla ilgilenmiştir. Dönemin en güçlü güreşçilerinden biri olarak kabul edilen Rukâne ile yaptığı müsabakalarda onu birçok kez mağlup etmiştir (Ebü't-Tayyib, 1998). Rukâne'nin, "Eğer beni yenersen sana iman ederim" sözleri üzerine H. Peygamber bu mücadeleyi kabul etmiş ve güreşte üstün gelmiştir (Ebü't-Tayyib, 1998). Bu olay, meydan okumanın ve sportif rekabetin İslam'da meşru olduğunu göstermektedir.

Sahabe döneminde de güreş, fiziksel dayanıklılığı artıran ve savaş hazırlığı açısından önemli görülen bir spor dalı olarak benimsenmiştir. Örneğin, genç bir sahabe olan Semure b. Cündüb, Uhud Savaşı'na katılmak için H. Peygamber'den (sav) izin istemiştir. H. Peygamber (sav) ona, "Arkadaşını güreşte yenebilirsen savaşa katılabilirsin" diyerek fiziksel beceriyi bir kriter olarak belirlemiştir. Bunun üzerine Semure, arkadaşıyla güreşerek onu mağlup etmiş ve

savaşta yer alma hakkı kazanmıştır (Erul, 2009). Bu bağlamda güreş, Hz. Peygamber (sav) ve sahabe döneminde hem bireysel fiziksel gelişimi destekleyen hem de etik rekabet anlayışını teşvik eden bir spor dalı olarak kabul edilmiştir.

Atletizm; İslam'ın ilk yıllarında Medine'de sportif faaliyetler, özellikle atletizm gibi fiziksel aktiviteler yaygın biçimde icra edilmiştir (Bakır, 2020). Ebû Dâvud'un *Sünen* adlı eserinde, atletizmle ilgili hadisler yer almakta olup, benzer rivayetlere İbn Ebû Şeybe'nin *el-Musannef f'il-ehâdîs ve'l-âsâr* adlı eserinde de rastlanmaktadır. Bu rivayetlerden hareketle, Hz. Muhammed'in (sav) eşi Hz. Ayşe (r.a) ile zaman zaman koşu yarışları yaptığı anlaşılmaktadır. Nakledilen rivayetlerde, yarışlardan birinde Hz. Ayşe'nin (r.a), bir diğerinde ise Hz. Peygamber'in (sav) kazandığı ifade edilmektedir. Ayrıca, Hz. Peygamber'in (sav) ashabını koşu yarışları konusunda teşvik ettiği ve sahabenin de bu tür yarışmalar düzenlediği bildirilmektedir.

Hz. Ayşe (r.a), kendi koşu yarışlarına katıldığına dair bilgiler aktarmış olup, sahabelerden Seleme b. Ekvâ'nın Ensar'dan biriyle Medine'ye kadar koşu yarışları yapma konusunda Hz. Peygamber'den (sav) izin istediği ve onun da "Dilerseniz koşu yarışları yapabilirsiniz" diyerek müsabakanın gerçekleşmesini onayladığı belirtilmektedir (Ebû Dâvud, Cihad, 68; İbn Ebû Şeybe, Meğazi, 38). Hz. Peygamber'in (sav) bu uygulamaları, atletizm sporunun İslam'da meşru ve teşvik edilen bir etkinlik olduğunu göstermektedir.

Binicilik; At yarışı, Romalılar, Persler ve Türkler tarafından yaygın olarak icra edilen bir sportif faaliyet olmuştur. Arap toplumunda ise at ve deve, sadece ulaşım aracı olmakla kalmayıp, aynı zamanda savaşta stratejik bir unsur ve gıda kaynağı olarak da büyük önem taşımıştır. Hz. Peygamber (sav) at ve deve yarışlarını teşvik etmiş, zaman zaman bu tür yarışmalara bizzat katılmış ve kazananlara ödülleri vermiştir. Kendisine ait olan ve büyük bir maharete sahip *Adba* adlı devesiyle yarışmalara katılmış ve çoğu zaman galip gelmiştir.

Hz. Peygamber'in (sav) binicilikle ilgili şu sözü oldukça meşhurdur: "Atıcılık ve binicilikle uğraşın! Sizin yayı gerip oku atmanız ve ata veya deveye binmeniz bana sevimli gelir. Şu üç şey dışında eğlence yoktur: Kişinin atını eğitmesi, eşiyle vakit geçirmesi ve oku-yayıyla atış yapması. Kim isteyerek ok atmayı öğrendikten

sonra onu terk ederse, o nimeti inkâr etmiş olur" (Nesâî, Hayl, 8). Ayrıca Kur'an'da, "Allah'ın ve sizin düşmanlarınızı, onların gerisinde olup bilmediğiniz ama Allah'ın bildiklerini korkutup caydırmak üzere, onlara karşı elinizden geldiği kadar güç ve savaş atları hazırlayın" (Enfal 8/60) buyruğu ile biniciliğin stratejik ve askerî açıdan gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu örnekler, Hz. Peygamber (sav) döneminde binicilik ve at yarışlarının sadece rekabet değil, aynı zamanda eğitim ve savunma amacı taşıyan önemli sportif faaliyetler arasında yer aldığını göstermektedir.

Yüzme; Yüzme sporunun kökeni M.Ö. 9000 yıllarına kadar uzanmaktadır (Ilkım, 2019). Hz. Peygamber (sav) döneminde yüzme yaygın bir fiziksel aktivite olup, kendisi de bu konuda teşvik edici bir tutum sergilemiştir. Nitekim, Hz. Peygamber (sav), "İçinde Allah'ın zikri olmayan her şey oyun ve eğlenceden ibarettir. Ancak dört şey bunun dışındadır: Kocanın eşiyle oynaması, kişinin atını eğitmesi, kişinin temel ihtiyaçları doğrultusunda yürümesi ve kişinin yüzme öğrenmesi" buyurarak yüzmenin caiz bir faaliyet olduğunu ifade etmiştir (Nesâî, 2001, İşratü'n-Nisâ, 15).

Yüzme konusunda sahabeden de çeşitli rivayetler nakledilmiştir. Örneğin, Hz. Ömer (r.a), Şam ahalisine yazdığı mektupta, "Çocuklarınıza yüzmeyi, ok atmayı ve ata binmeyi öğretiniz" diyerek fiziksel eğitimin önemine vurgu yapmıştır (Herevî, 1989). Ayrıca, sahabelerden İbn Zübeyr'in, Kâbe'yi sel bastığında yüzerek tavaf ettiği sahih kaynaklarda yer almaktadır (Fâkihî, 1994).

İslami açıdan yüzme ile ilgili en temel prensip tesettürdür. Erkek ve kadınların namahrem bireylere karşı tesettür kurallarına riayet etmeleri ve avret mahallerini örtmeleri gerekmektedir (Nisa 4/31; Ebû Dâvud, Libas, 31, 85; Tirmizî, Salat, 227; İbn Mâce, Taharet, 132; Yüksek, 2021). Bunun yanı sıra, yüzme sporunun gerçekleştirileceği suyun niteliği de önem arz etmektedir. İslami hassasiyetler açısından suyun *tahir* (temiz) olması gerekir; yani İslam'ın *necis* (pis) olarak kabul ettiği maddelerle kirlenmemiş olmalıdır. Fıkhi görüşlere göre, suyun içine düşen maddeler eğer suyun renk, tat veya kokusunu değiştirirse, bu su temiz kabul edilmez (Yüksek, 2021). Şafi ve Hanbeli mezheplerine göre domuz ve köpek artıkları; Hanefi mezhebine göre ise bunlara ek olarak etleri

yenmeyen yırtıcı hayvanların artık suları *necis* kabul edilmektedir (Günay, 2009).

Modern dönemde suya karışan kimyasal atıklar, suyun hijyenik özelliğini yitirmesine sebep olmaktadır. Kirli sularda dizanteri, kolera, polio ve tifo gibi hastalıkların bulaşma riski oldukça yüksektir. İslam'a göre pis kabul edilen unsurlardan kaçınılması gerektiği belirtilmiştir (Müddessir 74/5). Bu nedenle, sağlık açısından zararlı olan kirli sularda yüzmek caiz değildir. Ancak, suyun renk, koku ve tat gibi fiziksel özelliklerini değiştirmeyen unsurlar bulunması durumunda su temiz kabul edilmekte ve yüzmek, herhangi bir sağlık tehdidi içermediği takdirde mübah sayılmaktadır.

Atıcılık; İslam'ın ilk yıllarında, Hicaz bölgesinde olduğu gibi, dünya genelinde de atıcılığa büyük önem verilmiş olup, Hz. Peygamber'in (sav) teşvik ettiği ve desteklediği en popüler spor faaliyetlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Nitekim Hz. Peygamber (sav), çarşıda ok yarışına katılan Beni Eslem Kabilesi'nden bir grup ile karşılaşmış ve onlara, "Ey İsmail oğulları! Atın, çünkü atalarınız atıcı idiler. Atın! Ben falan oğullarını tutuyorum," diyerek cesaret vermiştir. Bunun üzerine bir grup yarıştan çekilince, Hz. Peygamber (sav), "Ne oldu, neden atmıyorsunuz?" diye sormuş; onlar da "Siz diğer tarafı destekliyorsunuz," şeklinde yanıt vermiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav), "Atın! Ben hepinizi tutuyorum," diyerek tarafsız bir yaklaşım sergilemiştir (Buhârî, Cihad, 77).

Ukbe b. Amir'in aktardığı bir rivayete göre, Hz. Peygamber(sav), Enfal Suresi'nden, "Siz de gücünüzün yettiği kadar onlara karşı her türlü kuvvet hazırlayın" (Enfal 8/60) ayetini minberde okuduktan sonra, "Dikkat ediniz! Kuvvet, atıcılıktır" diyerek bu ifadeyi üç kez tekrar etmiştir (İbn Mâce, Cihad, 19). Günümüzde atıcılık, yaygın olmamakla birlikte uygulanan spor dalları arasında yer almaktadır. Atıcılık, diğer sportif faaliyetler gibi İslam'ın yasakladığı unsurlar içermediği sürece dinî açıdan caiz kabul edilmektedir. Ayrıca, Hz. Peygamber'in (sav) bizzat atıcılıkla meşgul olduğu ve gençleri bu spora teşvik ettiği göz önüne alındığında, bu spor sünnet kapsamında değerlendirilebilir.

Ancak her spor dalında olduğu gibi, İslam atıcılığa yönelik bazı temel prensipler belirlemiştir. Örneğin, hayvanlar yalnızca atıcılık antrenmanı amacıyla

hedef alınamaz ve zarar görmemelidir. Bu bağlamda Hz. Peygamber (sav), “İçinde ruh bulunan hiçbir şeyi hedef etmeyiniz” diyerek bu konuda uyarıda bulunmuştur (İbn Mâce, Zebâih, 10). Câbir b. Abdillâh tarafından nakledilen bir rivayette ise, Hz. Peygamber’in (sav) hayvanların atış hedefi olarak kullanılmasını kesin bir dille yasakladığı ifade edilmiştir (Tirmizî, Buyu’, 4). Bu ilkeler doğrultusunda, atıcılık sporu, etik kurallar çerçevesinde gerçekleştirildiği sürece İslam açısından meşru bir faaliyet olarak değerlendirilmektedir.

Avcılık; Tarih boyunca farklı toplumlarda görüldüğü gibi, İslam’ın ilk dönemlerinden itibaren avcılık önemli bir faaliyet olarak varlığını sürdürmüştür. Kur’an-ı Kerim’de avlanma ve avcılıkla ilgili çeşitli hükümler yer almakta olup, bunlardan bazıları şunlardır: “Ey iman edenler!... İhramdan çıkınca avlanabilirsiniz” (Maide 5/1-3); “De ki: ‘Size bütün iyi ve temiz şeyler helâl kılındı. Allah’ın size öğrettiği bilgi ile eğittiğiniz avcı hayvanların, sizin için yakaladıklarını yiyin ve ava gönderirken üzerlerine Allah’ın ismini anın. Allah’a karşı gelmekten sakının; çünkü Allah, hesabı pek çabuk görendir” (Maide 5/4); “Deniz hayvanlarını avlamak ve yemek hem sizin hem de yolcuların faydalanması için size helâl kılındı...” (Maide 5/4).

Bu ayetlerden fıkhi açıdan çeşitli hükümler çıkarılmaktadır. Örneğin, ihramlı halde avlanmanın yasak olduğu ve bunun karşılığında kefarete gerektiği belirtilmektedir (Maide 5/95). Ayrıca, eğitilmiş hayvanlar ve keskin oklarla avlanan, yenilmesi helal olan hayvanların tüketilmesi caiz görülmekte; yenilmesi helal olmayan hayvanların ise deri veya kılırları için avlanması uygun kabul edilmektedir. Bu tür avcılık bir geçim kaynağı olarak değerlendirilebilir (İbn Âbidîn, 1992). Açlıktan ölme riski söz konusu olduğunda ise avlanmak farz kabul edilmiştir, zira yaşamın korunması İslam’da temel zorunluluklar arasındadır (Şâban, 2017).

Bazı fakihler, ihtiyaç olmaksızın eğlence ve oyun amaçlı avlanmayı *mekruh* olarak değerlendirmiştir (İbn Âbidîn, 1992). Bu görüş Hz. Peygamber’in (sav) sözlerine dayandırılmış olup, kendisi herhangi bir hayvanın hedef alınarak keyfi şekilde öldürülmesini yasaklamış ve bu tür davranışları kınamıştır (Müslim, Sayd, 60). Hz. Ömer (r.a), bir grup insanın bir tavuğu hedef alarak ok attığını gördüğünde, “Bunu kim yaptı? Allah Resulü böyle yapanları lanetlemiştir” diyerek bu davranışın İslam’a uygun olmadığını ifade etmiştir (Müslim, Sayd, 59). Bu

rivayetler, avcılığın yalnızca ihtiyaç kapsamında yapılması gerektiğini ve hayvanların eğlence amaçlı hedef alınmasının yasak olduğunu göstermektedir (Bakır, 2020).

İslam, tüm canlılara zarar vermeyi yasaklayan bir anlayış benimsemekte olup, hayvanların işkence amacıyla değil, insanlar için fayda sağlamak üzere yaratıldığını ifade etmektedir. Bu bağlamda Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır: “Eti yenen büyük ve küçükbaş hayvanları da O yarattı. Onlarda sizin için soğuktan koruyucu şeyler ve başka yararlar vardır. Ayrıca onlardan beslenirsiniz” (Nahl, 16/5). Bu ilkeler doğrultusunda, avcılık ancak belirlenen dini ve etik kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

Ağırlık Kaldırma; İslam tarihi kaynaklarında, İslam'ın ilk dönemlerinde ağırlık kaldırma faaliyetlerine dair çeşitli anlatımlara rastlanmaktadır. Hz. Peygamber'in (sav), ashabıyla birlikte yürürken büyük taşları yerden alıp yükseğe kaldırmaya çalışan bir grup insanı gördüğü ve onlara bu eylemin sebebini sorduğu rivayet edilmektedir. Bu kişiler, fiziksel güçlerini ve çevikliklerini göstermek amacıyla taşları kaldırdıklarını ifade etmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav), bu tür güç gösterisi amaçlı faaliyetlerden kaçınılmasını tavsiye ederek onları bu işten men etmiştir (Ebû Dâvud, Tahâret, 33).

Ancak buradan hareketle, doğrudan ağırlık kaldırmanın İslam'da yasak olduğu sonucuna varmak doğru olmayabilir. Hz. Peygamber'in (sav), güreş sporunu teşvik ettiği ve fiziksel gelişimi desteklediği göz önüne alındığında, sağlık, mahremiyet ve etik prensiplere riayet edildiği takdirde halter gibi ağırlık kaldırma sporlarına da karşı çıkmayacağı düşünülebilir.

Halter, tarihsel süreç içerisinde Osmanlı Türkleri arasında da yaygın bir spor dalı olarak icra edilmiştir. Güçlü pehlivanlar, fiziksel dayanıklılıklarını artırmak amacıyla büyük taşları veya hayvanları kaldırarak kollarını güçlendirmiştir. Bu uygulama, özellikle savaş hazırlıkları kapsamında kalkan kullanma becerilerini geliştirmek için gerçekleştirilen bir fiziksel eğitim metodu olarak bilinmektedir (<http://halter.gov.tr/>). Bu bağlamda, ağırlık kaldırma sporunun sağlık ve fiziksel dayanıklılığı destekleyen, ancak gösteriş amaçlı yapıldığında İslami ilkelerle bağdaşmayan bir etkinlik olduğu söylenebilir.

Futbol; Futbol, tarihsel süreçte farklı isimlerle anılmış olup, *kurrek* ve *kücce* gibi terimlerle ifade edilmiştir. Eski Mısır'da mezar duvarlarına yapılan tasvirlerde top oynayan figürlere rastlanması, bu sporun oldukça eski bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. İslam'ın ilk yıllarında futbol benzeri spor etkinlikleri mevcuttu. Nitekim, İslam öncesi cahiliye döneminde Mekkeliler, modern futbola benzer *kurrek* adı verilen bir oyun oynuyorlardı (Akyüz, 2007). Mekke halkı, bayram ve kutlama günlerinde asırlardır bu oyunu icra ettiklerini belirtirken, Hz. Ömer (r.a) onları bu oyunu oynarken görmüş ve Hz. Peygamber'in (sav) onay vermediği herhangi bir faaliyeti desteklemeyeceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, Hz. Peygamber'in (sav) söz konusu spor etkinliğini yasakladığına dair herhangi bir bilgi mevcut değildir (Fakihî, 1994). Bu durum, futbol benzeri oyunların İslam'ın ilk yıllarında var olduğunu ve toplumsal yaşam içerisinde kabul gördüğünü ortaya koymaktadır.

Bölüm 4

Din Unsurunun Spor Gelişimine Etkisi

Kültür, bilgi, inanç, gelenek, sanat, ahlak, örf ve adetler gibi maddi ve manevi unsurlardan oluşan bütünsel bir yapıdır. Edward Burnett Tylor'un ünlü tanımına göre kültür, bireyin ve toplumun yaşamını şekillendiren karmaşık bir sistemdir ve bu tanım günümüzde de geçerliliğini korumaktadır (Dönmezer S, 1990:16). Kültür, toplumsal yaşamın temel yapı taşlarını oluşturan maddi ve manevi unsurları içerir; bir toplumun bilgi birikimi, inanç sistemleri, sanatsal ve teknik gelişmeleri, hukuki ve ahlaki anlayışı gibi birçok bileşenden oluşmaktadır (Kızılçelik, 1996:338). Sosyologlara göre, kültür bireysel düzeyden çok toplumsal bir olgu olup, davranış kalıplarını belirler ve insanın biyolojik gereksinimlerinden ziyade üst organizma seviyesinde değerlendirilmektedir (Kantarcıoğlu, 1985:15-16).

Bir topluluğun ürettiği ve kendine özgü değerler olarak kabul edilen tüm unsurlar, o toplumun kültürünü oluşturur. Halkların yaşamlarını sürdürebilmek ve çevrelerini şekillendirmek amacıyla geliştirdikleri ve nesilden nesile aktardıkları her şey kültür kapsamında değerlendirilmektedir (Erdem, 1982:161). Genellikle kültür, bir ulusun bilim, sanat, ahlak, hukuk ve ideolojik yapısını içeren bir sistem olarak anlaşılmaktadır. Ancak bu tanım eksik olup, yalnızca büyük topluluklar değil, küçük sosyal grupların da kendine özgü kültürel dinamikleri bulunmaktadır (Tosun, 1990:141).

Din, genellikle üstün ve doğaüstü bir varlığın belirlediği kurallar ve inançlar bütünü olarak tanımlanırken, Émile Durkheim'e göre din, kutsal kabul edilen unsurlar etrafında şekillenen, inanç ve ritüelleri içeren, bireyleri aynı toplumsal çerçevede bir araya getiren sistematik bir yapıdır (Dönmezer, 1990:259). Toplumların kültürel yapılarını şekillendiren en önemli unsurlardan biri olan din, tarih boyunca güçlü bir sosyal bağlayıcı olarak rol oynamıştır. Günümüz modern toplumlarında bile, din bireyler arası iletişim ve toplumsal ilişkiler açısından belirleyici bir unsur olmayı sürdürmektedir (Tan, 1989:81).

Günümüzde bazı çevrelerde spor etkinliklerine yönelik eleştirel söylemler görülmektedir. Örneğin, sporun dinsel açıdan sakıncalı olabileceğine dair argümanlar öne sürülmekte, bazı spor aktiviteleri eleştirilmektedir. Ancak İslam, sporu yasaklamak yerine teşvik etmekte olup, yalnızca modern sporları değil, geleneksel halk oyunlarını da kapsamaktadır. İslam'ın temel ibadetleri olan namaz ve oruç, sağlık ve fiziksel aktivitelerle ilişkilendirildiğinde, İslam'ın beden ve ruh sağlığına verdiği önem açıkça görülmektedir (TMOK, 1988:12).

Ramazan ayında kılınan teravih namazının çok rekâtlı olması, günde beş vakit kılınan namazların beden üzerinde oluşturduğu egzersiz etkisi, abdest alma sürecindeki hareketler, sabah namazının ozon seviyesi yüksek saatlerde kılınması, Cuma namazının topluca icra edilmesi ve oruç tutmanın sağlığa olan olumlu katkıları gibi dini uygulamalar, spor tıbbı açısından değerlendirilmelidir. İslam'ın sağlık ve fiziksel gelişime verdiği önem bilimsel olarak ortaya konabilir. Örneğin, belirli aralıklarla oruç tutmanın yaşam süresini uzattığı, stres ve diyabet gibi hastalıklara karşı koruyucu etkisi olduğu, fareler üzerinde yapılan deneylerde kalori alımının üçte bir oranında azaltılmasının yaşam süresini uzattığı ve oruç sırasında beynin sinir hücrelerini koruyucu maddeler ürettiği gözlemlenmiştir (PostaGazetesi, 30 Nisan 2003). Ayrıca, beden eğitimi ve spor kapsamında uygulanan açma-germe hareketleri (*stretching*) ile namaz sırasında yapılan secde ve rükû pozisyonları arasında fizyolojik benzerlikler bulunmaktadır (Aracı, 2001:96).

Hristiyanlık dininin ortaya çıkışıyla birlikte, Eski Yunan Olimpiyat Oyunları M.S. 393 yılında durdurulmuştur. Hristiyanlık, uzun yıllar boyunca bedensel faaliyetlere mesafeli bir yaklaşım sergilemiş ve spor etkinlikleri toplumsal hayattan uzaklaştırılmıştır (TMOK, 1988:12). Bu durum, dinlerin fiziksel aktivitelerle olan ilişkisini anlamak açısından tarihsel bir perspektif sunmaktadır. İslam ise sporun teşvik edilmesini benimsemekte ve fiziksel gelişime yönelik aktiviteleri desteklemektedir.

M.S dördüncü yüzyılın sonlarında başlayan ve yaklaşık bin yıl süren "karanlık çağ" olarak adlandırılan bu dönem, Katolik Kilisesi'nin ruhsal üstünlüğü vurgulayan anlayışıyla şekillenmiştir. Bu dönemde beden ile ruh arasındaki çatışma öne çıkmış, fiziksel aktiviteler ikinci plana atılmıştır. Sonuç olarak,

vücuda bağımsızlık tanımayan bir yaklaşım benimsenmiş ve Antik Olimpiyat Oyunları, İmparator Theodosius'un talimatıyla M.S. 393 yılında durdurulmuştur. Bununla birlikte, soylu sınıflar için avcılık, okçuluk, satranç, müzik, şiir, at binme ve yüzme gibi fiziksel ve entelektüel etkinliklere sınırlı ölçüde izin verilmiştir (Erkal, 1989:21).

Öte yandan, İslam dini, Hz. Muhammed'in (sav) hadisleri aracılığıyla spor ve beden sağlığını teşvik eden bir anlayış ortaya koymuştur. Hadisler incelendiğinde, Hz. Muhammed'in (sav) gençlerin fiziksel becerilerini geliştirmelerini teşvik ettiği ve sporun yalnızca eğlence amaçlı değil, aynı zamanda bir disiplin olarak değer gördüğü anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, yüzme, at binme, okçuluk ve güreş gibi sporlar öne çıkmıştır. Örneğin, "Oğullarınıza ok atmayı öğretin; okçuluğa vakit ayırın, çünkü bırakılan zamanlarınız en hayırlısıdır" ve "Eğlenin, oynayın; zira günümüzde katılık hoş görülmez" şeklindeki hadislerde spor ve eğlencenin teşvik edildiği belirtilmektedir (Canan, 1993:135-155, 137).

Emevî ve Abbasî dönemlerinde de yarışlar, okçuluk, yüzme ve koşu gibi sporlar önemli bir yer edinmiş, Araplar İran ve Anadolu topraklarında yaygın olan küre, çöğen, satranç ve benzeri oyunları benimsemişlerdir (TMOK, 1988:12). İlk kez çöğen oynayan ve Hint kökenli satrancı tanıtan Halife Harun El-Reşit, sporculara maaş bağlayan ilk halife olarak bilinmektedir. Bu dönemde İngilizlerin "polo" olarak adlandırdığı çöğen ve cirit oyunları halk arasında yaygınlaşmıştır. Arkeolojik araştırmalar, Bağdat yakınlarındaki Samarra'da 11,5 km uzunluğunda bir koşu alanının bulunduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, Hz. Osman döneminde İranlılardan alınan fındık atma oyunu, taş veya metal bilyaların yay ile hedefe fırlatılması esasına dayanmıştır. Atletizm ve yüzme yarışmaları düzenlenerek kazananlara ödülleri verilmiş, seyirciler bu etkinlikleri izlemek için gönüllü olarak ücret ödemiştir (TMOK, 1988).

Din, kültürel yapıyı oluşturan aile, gelenek, hukuk, sanat ve ahlak gibi unsurlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olup, sporun gelişimi üzerinde de belirleyici bir rol oynamıştır. Türkler tarih boyunca spora büyük ilgi göstermişlerdir. Göçebe yaşam biçimleri içinde at binme, cirit atma ve güreş gibi sporlarla ilgilenirken, yerleşik düzene geçtiklerinde bu faaliyetlere daha fazla zaman ayırma fırsatı

bulmuşlardır. Osmanlı döneminde sporculara özel statü verilmiş, pehlivanlar ve okçular için özel alanlar oluşturulmuştur (Kara Süleymanoğlu, 1989:7). Memlûkler döneminde Türk spor kültürü daha belirgin hale gelmiş olup, Osmanlı Devleti de bu sportif gelenekten etkilenmiştir (İscan, 1988:27-53). Türkler binicilik, okçuluk, güreş ve top oyunlarını savaş eğitimi olarak değerlendirmiş, sporun halk arasında daha ilgi çekici hale gelmesi için müzikle desteklenmesini sağlamıştır. Nitekim Anadolu'da düzenlenen tüm güreş müsabakalarında hâlâ davul ve zurna kullanılmaktadır (Gençlik ve Spor, 1974:25).

1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 59. maddesi, devletin sporun kitlelere yayılmasını teşvik edeceğini ve başarılı sporcuları destekleyeceğini vurgulamaktadır (T.C. 1982 Anayasası, 1995). Spor, bireysel gelişim ve kültürel etkileşim açısından önemli bir unsur olup, dünya genelinde "Herkes İçin Spor" ve "Yaşam Boyu Spor" anlayışlarıyla desteklenmektedir (Erdemli, 1996:66). Kültürel temas, toplumların farklı alt kültürlerle etkileşime girmesini sağlamakta ve bu durum spor müsabakalarında da kendini göstermektedir. Özellikle olimpiyatlar ve dünya şampiyonaları, farklı kültürel unsurların tanıtılması açısından önemli fırsatlar sunmaktadır (Kültür ve Spor, 2003). Bu bağlamda spor, bireyleri ve toplumları bir araya getirerek kültürel etkileşimi güçlendiren bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Bölüm 5

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

İslam dini, insan hayatının tüm alanlarına rehberlik eden kapsamlı bir yaşam sistemi olarak, bireyin fiziksel sağlığını da önemsemektedir. Bu bağlamda sporun, İslami öğretilerde yalnızca bir beden hareketi değil; aynı zamanda ahlaki gelişimi destekleyen, toplumsal dayanışmayı güçlendiren ve bireyin iradesini kuvvetlendiren bir araç olarak yer bulduğu görülmektedir.

Kur'an'da bizzat spor kavramına yer verilmemekle birlikte, birçok ayet insanın beden sağlığını koruma ve geliştirme yükümlülüğüne işaret etmektedir. Örneğin, “Kendinizi tehlikeye atmayın” (Bakara, 2/195) ayeti, Müslüman bireyin sağlığına zarar verecek davranışlardan kaçınmasını öğütlerken, dolaylı olarak bedenin güçlendirilmesine yönelik faaliyetleri, yani sporu da desteklemektedir. Aynı şekilde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hayatına baktığımızda, sporun farklı branşları ile doğrudan ilgilendiği ve bu alanları tavsiye ettiği görülmektedir. Atıcılık, binicilik, yüzme ve koşu gibi sporların hem bireysel hem de toplumsal faydaları dolayısıyla teşvik edildiği hadis-i şeriflerle sabittir (Ebû Dâvûd, Cihâd, 23; Tirmizî, Cihâd, 26).

Bu çerçevede, İslam dininin spora bakışı, onu sadece fiziksel bir aktivite olarak görmekten öte, bireyin ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişimini destekleyen bütüncül bir alan olarak değerlendirmektedir. Nitekim modern spor psikolojisi ve beden eğitimi literatürü de sporun bireyin özgüven, disiplin, takım çalışması ve liderlik gibi temel yaşam becerilerini geliştirdiğini vurgulamaktadır (Weinberg & Gould, 2019). Bu yönüyle İslam, sporun faydalarını yaklaşık 1400 yıl önce öngörmüş ve ümmetine bu alanı ihmal etmemeyi tavsiye etmiştir.

Ancak günümüzde sporun giderek ticarileşmesi, bireysel başarıya odaklanması ve bazı durumlarda ahlaki yozlaşmaya zemin hazırlaması, İslami perspektiften bazı eleştirileri de beraberinde getirmektedir. Sporun ruhunu bozan bu tür eğilimler, İslam ahlakı açısından sorgulanmalı; bireyin hem fiziksel hem de manevi gelişimini esas alan bir spor anlayışı teşvik edilmelidir (Karakuş, 2014).

Ayrıca kadınların spora katılımı konusu hem İslami kurallar çerçevesinde hem de toplumsal algılar açısından dikkatle ele alınmalıdır. Hz. Peygamber'in (sav) hanımlarıyla yarış yapması (İbn Mâce, Nikâh, 50) ve kadınların da sporla meşgul olmalarına izin vermesi, bu konuda temel bir referans sunmaktadır. Bu bağlamda günümüz İslam toplumlarında, kadınların örtünme, mahremiyet ve iffet gibi ilkelere riayet ederek spor faaliyetlerine katılabilmesi mümkündür ve teşvik edilmelidir (Yıldız, 2017).

Sporun insan hayatındaki konumu ve değeri günümüzde herkesin üzerinde birleştiği bir olgu olup, sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için spor ve egzersiz yapmak vazgeçilmez bir zorunluluk olarak görülmektedir. İslam Dini de insan sağlığına büyük önem veren bir din olarak, spor yapmayı teşvik etmiştir. "İnsanların iki büyük nimetin, sağlık ve boş vaktin kıymetini bilmediklerini" belirten Hz. Peygamber (asm) "Güçlü mü'minin zayıf mü'minden hayırlı olduğunu" buyurmuş ve bunun yollarından biri olarak da spor yapmayı ve öğrenmeyi tavsiye etmiştir". (Buhari, Müslim, İbn Mace)

Hz. Peygamber (sav), kendi döneminde yapılan bazı spor dallarını bizzat ilgilenmese de yasaklamamış, bazıları ile kendisi bizzat yapmış olup, teşvik etmiş ve temel kurallarını belirlemiştir. Ayrıca bu spor faaliyetlerini bireysel olarak veya toplu şekilde seyretmiş ve kazananlara ödül vermiştir (Müslim, İbn Mace).

İnsanı alakadar eden tüm mes'eleler de reçete Hz. Muhammed (sav)'in sünneti olduğu gibi spor ve sağlık sorunlarında (holiganlık, fanatizm, milliyetçilik, obezite vb.) reçetesi de sünnettir. Bu konularda sünnete uygun düzenlemeler yapıldığında, birçok sorun kendiliğinden çözüme kavuşacaktır. Bu düzenlemeler uluslararası olmasa da en azından İslam dünyasında uygulanabilir. (Karaman H.).

Araştırma, bu bağlamda, İslam'ın sporla ilgili öğretisinin modern spor anlayışlarıyla nasıl örtüştüğünü inceleyerek, Müslümanların fiziksel aktivitelerini dini prensiplere uygun bir şekilde yönlendirmelerine yardımcı olabilir.

Sonuç olarak, İslam dini, sporu hem bireysel hem de toplumsal yararları çerçevesinde desteklemektedir. Sporun amaç değil, bireyi olgunlaştıran bir araç

olduğu bilinciyle hareket edilmesi hem dini hem de toplumsal norm açısından isabetli olacaktır.

Öneriler

Bugün var olan tüm spor dalları, Hz. Muhammed (s.a.v.) zamanında mevcut değildi. Ancak İslam'ın koyduğu kurallara ve yasaklara ters düşmeyen her türlü spor dalının yapılabileceği açıktır. Her bireyin kendi yeteneklerine uygun bir spor dalı bulunmaktadır.

İslam, belirli koşulların dikkate alınması halinde sportif etkinliklere katılmanın bir sakıncası olmadığını belirtir. Bu koşulları şu şekilde özetleyebiliriz: Yalnızca eğlenmek, dinlenmek ve keyif almak amacıyla oynanmalı; maddi ve manevi ihtiyaçların ertelenmesine veya geçmiş ya da gelecek herhangi bir çıkar beklentisine yol açmamalı; oyun esnasında hile yapılmamalı. (Karaman H.).

Sportif etkinliklerin bahis unsuru olarak kullanılması kesinlikle yasaklanmıştır. Günümüz çağında sıkça görülen Spor-Toto, Spor-Loto, iddaa ve bahis gibi organizasyonlar, toplumu kumar ve adaletsiz kazançlara özendirme ve bağımlılık yaratması nedeniyle İslam'a ters düşmektedir. Bütün spor aktivitelerinin, bu tür günah yollarla bağlantılı hale getirilmeden yalnızca yarışma ruhuyla icra edilmesi en uygun yaklaşım olacaktır. (Karaman H.).

İslamî perspektiften bakıldığında, tüm spor türleri İslam'ın kurallarına uygun olmalı ve dinen caiz görülmelidir. Örneğin, karşılıklı fiziksel zarar verme içeren spor dalları, İslam'a aykırı olarak değerlendirilir. Bununla birlikte, İslam dini bireyleri izleyici olmaktan çok aktif olarak spor yapmaya teşvik eder. Belirli şartlar göz önünde bulundurulduğunda sportif faaliyetlerin sakıncası olmadığı kabul edilir. Bu şartlar ise: eğlence ve dinlenme amacıyla oynanması, namaz vakitlerini aksatmaması, maddi çıkar beklenmeden ve sporun gerçek amacına uygun olarak icra edilmesi şeklinde özetlenebilir. (Karaman, 1982; Adam, 2003).

KAYNAKÇA

- Açıkalın, A. (1998), Toplumsal Kurumsal ve Teknik Yönleriyle Okul Yöneticiliği, Pegem Yayınları, Ankara.
- Adam, H. (2003). İslâm ve Spor. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
- Ahmet Turan. İslamiyet'te Spor ve Önemi, Ankara 1988, s. 13
- Akatay, A., (2003), Örgütlerde Zaman Yönetimi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 10, Sayfa: 282-300.
- Auger, D. (2020). Leisure in everyday life. Society and Leisure. 43(2), 127-128. <https://doi.org/10.1080/07053436.2020.1788780>
- Bakır, R. E. (2020). Sporcularda Dindarlık, Alçakgönüllülük ve Yaşam Doyumu İlişkisi: Uzak Doğu Sporları Örneği.
- Bakır, R. E. (2020). Sporcularda Dindarlık, Alçakgönüllülük ve Yaşam Doyumu İlişkisi: Uzak Doğu Sporları Örneği. (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Balçıkınlı, G. S. (2017). Yarışma Sporlarının Ahlaksal Amacı. OMÜ Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi. C: 8 Sy. 1, Samsun. Bardakoğlu, A. (2010). İslam İlmihali. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Başar, Alâaddin. İslam Estetiği. İstanbul: Nesil Yayınları, 2001.
- Bozkurt, N. (2009). "Spor". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Ankara.
- Buhari (2004). Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih. İstanbul: dan çev. Abdullah Fevzi KOCAER.
- Buhârî, **Sahîh-i Buhârî** (Edeb, 38).
- Caldwell, L. L. (2005). Leisure and health: why is leisure therapeutic?. British Journal of Guidance & Counselling, 33(1), 7-26. <https://doi.org/10.1080/03069880412331335939>
- Canan, a.g.e., s. 256
- Canan, a.g.e., s. 258; Turan, a.g.e., s. 18-19
- Canan, İ. (2012). İslam'da Zaman Tanzimi. İstanbul: Işık Yayınları.
- Canan, İ. (2014). Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye. İstanbul: Işık Yayınları
- Canan, İbrahim, 1993. Hadis Ansiklopedisi, İstanbul, (7.cilt, s. 135-155., 12. cilt, s. 137).

- Çayıroğlu, Y. (2014). İslam Hukukuna Göre Helal Gıda. Işık yay. İzmir. Demir, B. (2016). Görsel Medyanın Spordaki Şiddette Rolü, iksad publications.
- Demirtaş, Betül. İslam'da Sporun Yeri ve Önemi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Demirtaş, Betül. İslam'da Sporun Yeri ve Önemi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2019.
- Deniz, Gürbüz. "DİN, FELSEFE ve MİLLE". Diyanet İlmi Dergi 52/1 (March 2016), 65-80.)
- Digeçligil, Beylû. (2006), "Sosyal Bilimler Epistemolojisinde Sorunların Kaynağı: Ontolojiyi Unutmak", Felsefe ve Sosyal Bilimler Muğla Üniversitesi Felsefe ve Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildirileri, Vadi Yayınları, Ankara, s. 31-53. Güçlü, Abdülbaki. & Uzun, Erkan. & Uzun, Serkan. & Yolsal, Ü. Hüsrev. (2002), Felsefe Sözlüğü, Bilim Sanat Yayınları, Ankara
- Doğan. O. (2015). Spor Psikolojisi. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Dönmezer, Sulhi, 1990, Sosyoloji. 10. baskı. Beta yay. İstanbul. s.259)
- Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî, es-Sünen, thk: Ahmed Şemseddin, Dâru'l Kutubi'l- İlmiye, Beyrut 2013, Cihad 19, (H.no: 2814).
- Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, es-Sünen, thk: Ahmed Şemseddin, Dâru'l-Kutubi'l- İlmiye, Beyrut 2013, "Hayl", 28 No: 3584-3586.
- Ebû Bekr Abdürrazzâk b. Hammâm b. Nâfi' es-San'ânî el-Hımyerî, el-Musannef, thk: Habib'ir-Rahman el- A'zamî, el-Mektebû'l-İslâmî, Beyrut 1982, c. XI, s. 427, No: 20909; el-Münzirî, age, c. III, s. 38.
- Ebû Ishâk İbrahim b. Mûsâ b. Muhammed el-Lahmî eş-Şâtibî el-Gırnâtî, el-Muvâfakât, thk: Ebû Ubeyde Meşhûr b. Hasen Âli Selman, Dâru İbn-i Afvân, Kahire 1997, c. III, s. 517. 26 المستحب (terkibi şeklinde kabul edilebilir.
- Ebü'l-Hasen Nûruddîn Muhammed b. Abdilhâdî es-Sindî et-Tettevî, Fethu'l-Vedûd fî Şerhi Süneni Ebî Dâvud, thk: Muhammed Zeki el-Hûlî, Mektebetü Edvâi'l-Menâr, Medine 2010, c. III, s. 31.

- Ebü'l-Kâsım Abdullah b. Muhammed b. Abdilazîz b. El-Merzübân el-Begavî, Mu'cemü's-Sahâbe, thk: Muhammed el-Emin b. Muhammed el-Cuknî, Mektebetu Dâru'l-Beyan, Kuveyt ts, c. I, s. 142.
- El-Hazimi, İ. (2005). 7 Hadis İmamının İttifak Ettikleri Hadisler. İstanbul: Karınca yay. dan çeviri Akın Hanefi Ebu Davud (Süleyman b. Eş'as es-Sicistani). (1981). Sünen. İstanbul: Işık,
- Ensârî, Muhammed b. Mâhî es-Sa'dî el- el-Mâlî, (1972). el-İlmâm bi-Şerhi Umdeti'l-Ahkâm. Matbaatü's-Seâde, Mısır.
- Enstitüsü, Aksaray.
- Erdem, S. (2015). İslâm Hukukunda Tesettür. Din Gelenek ve Ahlâk Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu Kitabı, Ordu.
- Erdem, Süleyman, 1982, Sosyoloji, 6.baskı, İst. s, 161.
- Erdemli, Atilla, 1996, İnsan, Spor ve Olimpizm, Sarmal yayınevi, İst. s. 66
- Erkal, E. Mustafa, 1992, Sosyolojik Açıdan Spor, 2.baskı, İst. s, 49.
- Gazâlî, Ebû Hâmid. İhyâ'u Ulûmi'd-Dîn. Çev. A. Serdaroğlu. İstanbul: Bedir Yayınları, 2006.
- Gazâlî, Ebû Hâmid. İhyâ'u Ulûmi'd-Dîn. Çev. Ahmet Serdaroğlu, İstanbul: Bedir Yayınları, 2006.
- Göral, 2013:9). (Öztürk, Y. (2021). Boş Zaman, Rekreasyon ve Turizm Kavramları Arasındaki İlişkinin Karşılaştırmalı Bir Analizi. Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi, 1(2), 31–42.)
- Gümüş, H., & Yıldız, S. M. (2016). "Sporun Sosyal İşlevleri ve Toplumsal Katkıları." Uluslararası Spor Araştırmaları Dergisi, 1(1), 45-58.
- Güven, M., Yeşil, S., (2011), İşletmelerde Zaman Yönetimi, (Editör: İ. Bakan), 2. Baskı, Çağdaş Yönetim Yaklaşımları İlkeler, Kavramlar ve Yaklaşımlar, Beta Basım A.Ş., İstanbul.
- Halil, İ. (2011). İslâm Tarihine Giriş, (Çev. Abdurrahman Şen), Mana Yayınları.
- Hamidullah, a.g.e., II, 1141-1142
- Hamidullah, a.g.e., II, 1142
- Hamidullah, a.g.e., II, 1143
- Hamidullah, a.g.e., II, 890

Hayreddin Karaman, İslam'ın Işığında Günün Meseleleri, İstanbul 1982, II, 354-355

Hayrettin Karaman, İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri, İz Yayıncılık, İstanbul 2012, c. II, s. 963.

H. Aîşe de kılıç-kalkan oyunu ile ilgili Resulullah'tan gelen rivayeti aktarmıştır.

İbn Âbidîn. Reddû'l-Muhtâr alâ'd-Dürrü'l-Muhtâr. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1992.

İbn Kesîr, age, c. III, s. 169; Seyyid Kutub, age, c. II, s. 970.

İbnü'l-Cevzî, Sıfatü's-Safve. Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1992.

İbrahim Canan, H. Peygamberin Sünnetinde Terbiye, Ankara 1980, s. 255

İmam Gazzâlî, age, c. II, s. 283.

İşcan, F., 1988, Türklerde Spor, M.E.B. Basımevi, Ankara. s. 27-53.

Kantarcıoğlu, S, 1985, Atatürk'ün Kültür Anlayışı (Çağdaş Kültür ve Medeniyet Kavramları Işığında) Yeni Forum, s.15-16.

Karadavî, Y. (1973). İslamda Helal ve Haram, (Ramazan Nazlı, Çev.). Hilal Yayınları, İstanbul.

Karakuş, Y. (2014). İslam'da Sporun Yeri ve Önemi. Ankara: İSAM Yayınları.

Karaküçük S. (2008). Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme (6. Baskı), Ankara: Gazi Kitabevi.

Karaman, H. (1982). İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri. İstanbul.

Karaman, H. (2009). Hayatımızdaki İslâm, İz Yayıncılık, İstanbul.

Karaman, H. (2012). İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri. İz Yayıncılık, İstanbul.

Karasüleymanoğlu, A., 1989, Yeni Boyutlarıyla Spor, II. Baskı, Engin Yayınları, s. 7.

Kaya, A. (20Buhârî, **Sahîh-i Buhârîde Ahlak Felsefesi**. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kays b. Sa'd'den (ö. 60/680)

Kızılcılık, S., Ergen Y., 1996, Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü, Saray Kitabevleri, İzmir, s.338-262.

Kocaoluk yay. İstanbul, 1995.

- Korkmaz, Zekeriya. İslam Düşüncesinde Bilgi ve Ahlak. İstanbul: İnsan Yayınları, 2015.
- Köşşekoğlu, A. Spor yap sünnete uy.
- Kurtubî, Ebü'l-Hasen Alî b. Halef el-Bekrî. (2003). Şerhu Sahîhi'l-Buhârî, (thk. Ebû Temîm Yâsir b. İbrahim). Mektebetü'r-Rüşd, Riyad
- Kuter, B. (2007). Spor Bilimlerine Giriş. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kutub, Seyyid. Fi Zılalî'l-Kur'ân. Beyrut: Dâru's-Şurûk, 1980
- Kuykendall, L., Boemerman, L., ve Zhu, Z. (2018). The importance of leisure for subjective well-being. In E. Diener, S. Oishi, and L. Tay (Eds.), Handbook of well-being. Salt Lake City, UT: DEF Publishers.
- Küçük, V., & Koç, H. (2015). PSİKO- SOSYAL GELİŞİM SÜRECİ İÇERSİNDE İNSAN VE SPOR İLİŞKİSİ. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (9.)
- Kültür ve Spor. 2003.
- M. Hamidullah, İslâm Peygamberi, çev.: Salih Tuğ, İstanbul 1980, II, 1142
- M.E.G.S.B, 1974, Gençlik ve Spor, Ankara, s. 25.
- Mehmet Kâmil YAŞAROĞLU/ansiklopedi.tubitak/ansiklopedi/islam
- Muhtasaru Sünen-i Ebî Dâvud, thk: Muhammed Suphi b. Hasen Hallak, Mektebetü'l-Meârif, Riyad 2010, c. II, s. 139.
- Nebi Bozkurt, "Spor", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2009, c. XXXVII, s. 418.
- Özbek, F. (2020). İslam'da Spor, Oyun ve Eğlence, Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler
- Özgen, H., Doğan S., (1997), Zaman Yönetiminde Yeni Yönetim ve Organizasyon Yaklaşımları, Standard Dergisi, Yıl: 36, Sayı: 425, Sayfa:136-145.
- Özsoy, M. (2018). **İslam Ahlakı ve Etik İlkeler**. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Paksu, M. (2002).Nereye Kadar Spor?
- Pay, S. (2006). Günlük Hayat, İslâm'a Giriş. DİB. Yayınları, Ankara.
- Ramazan Kulak, Zafer Çakır, & Tansu Nebil. (2024). Din Nedir? İslam Dinin Özellikleri. Premium E-journal of Social Sciences, 8(39), 276–292.
- Riyâzü's-Sâlihîn Tercümesi, II, 563 sporlari-yapmak-sunnet.html

- Santini, Z.I., Koushede, V., Hinrichsen, C., Nelausen, M.K., Madsen, K.R., Meilstrup, C., Koyanagi, A., ve Nielsen, L. (2022). Challenging leisure activities and mental health: are they more beneficial for some people than for others?, *Mental Health and Social Inclusion*, 26(1), 34-46. <http://dx.doi.org/10.1108/MHSI-06-2021-0033>
- Smith, H.W., (1998), *Hayatı ve Zamanı Yönetmenin 10 Doğal Yasası*, Çeviren:Aslı Cingil Çelik, Rota Yayın Yapım Tanıtım, İstanbul.
- Sucu, Y., (1996), *Yönetmel Zamanın Etkin Kullanılması*, El Kitabı, Bolu.
- Sünen-i Tirmizi Tercümesi, III, 190
- Sünen-i Tirmizi Tercümesi, III, 281
- Şâdî b. Muhammed b. Salim Âli Nu'man, Câmi Tûrâsü'l-Allâme el-Elbânî Fî'l-Fıkhi, thk: et-Tûrâsü ve't-Tercüme, Merkezü'n-Nu'man li'l-Buhûsi ve'd-Dirâsâti'l-İslâmî, Yemen 2015, c XVI, s. 423.
- Şahan, H. (2007). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü. (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Şentürk, Lütfi. Yazıcı, Seyfettin. (2009). *İslâm İlmihali*. DİB Yayınları, Ankara.
- T.M.O. K., 1988, *Olimpik Hareket*, İst. s, 12.
- Tengilimoğlu, D., Tutar, H., Altınöz, M., Öztürk Başpınar, N., Erdönmez, C., (2003), *Zaman Yönetimi*, (Editör: Hasan Tutar), Nobet Yayın Dağıtım, Ankara.
- Tirmizî, "Buyu", (H.no: 1209- 1210).
- Tirmizî, "Fadâilü'l-Cihâd", 11 (H.no: 1637).
- Toparlı, R. (2009). *Dini Terimler Sözlüğü*. Ankara: Meb yay.
- Torkildsen, G. (2005). *Leisure and recreation management (Fifth Edition)*. London: Routledge
- Tosun, K, 1990, *Yönetim ve İşletme Politikası*, İst. s, 141.
- Turan, a.g.e., s. 14-15
- Tutar, H., (2007), *Zaman Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Tükenmez, M. (2011). *Toplumbilim ve Spor*. Kaynak yay, İstanbul.

- Unat, Y. (2004). İslâm'da ve Türklerde Zaman ve Takvim. Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
- Yaman, A. (2013). "Zimmî/Fıkıh", Diyanet İslâm Ansiklopedisi, C. 44. ss. 434-438
- Weinberg, R. S., & Gould, D. (2019). Foundations of Sport and Exercise Psychology (7th ed.). Human Kinetics.
- WHO (Dünya Sağlık Örgütü). (2010). Global Recommendations on Physical Activity for Health. Geneva: World Health Organization.
- Yenibahardergisi
- Yetim, A. (2005). Sporun Sosyo-Kültürel Temelleri. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yıldız, A. (2017). "İslam'da Kadın ve Spor". İlahiyat Akademi Dergisi, 3(2), 115–130.
- Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Yüksek, A. (2018). Delilleriyle İslam İlmihali, (Edt. Osman Şahin), Ensar neşriyat, İstanbul
- Ziyab b. Sa'd Alî Hamdan el-Gâmidî, Hakikatu Kureti'l-Kadem, Kutubu İslâmiyye, Dünya Fıkıh Vecdi Akyüz, Asrı-ı Saadet'te Spor, Vecdi Akyüz (Ed.), Bütün Yönleriyle Asrı-ı Saadet'te İslâm, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007, c. IV, s. 373.
- Ziyad b. Sa'd Ali Hamdan el-Gamidi, age, s. 69.,

EK-B: Etik Beyanı

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

21/08/2025

Aytunç ÇEBER

EK-C: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

21/08/2025

Tez Başlığı / Konusu İslamda Sporun Yeri Ve Önemi Üzerine Bir Araştırma

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 38 sayfalık kısmına ilişkin, 15/08/2025 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından iThenticate intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 13 (on üç)'tür.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi inceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Anabilim

Dalı : Beden Eğitimi Spor Anabilim Dalı

Bilim Dalı : Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dalı-Tezli

Statüsü : ☒ Y. Lisans ☐ Doktora

	Danışman	Öğrenci
Adı Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Kemal SARGİN	Aytunç ÇEBER
İmza		
Tarih	21/08/2025	Öğrenci No: 229403004